Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 87 (11885) | 1982 чылдың апрель 14, среда | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 3 кап.

СЭКП обкомунда, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде, профоблчөвүлелде, ВЛКСМ обкомунда

МУРНАКЧЫЛАРГА ДЕҢНЕЖИҢЕР

Мал продуктуларын бүдүрерин болгаш ону күрүнеге садарын көвүдедир, оларның шынарын экижидер талазы-биле районнарның база совхозтарның аразында 1982 чылдың бирги кварталында калбарган социалистиг чарыштың түңнелин СЭКП обкомунуң бюрозу, республиканың Министрлер Чөвүлели, профоблчөвүлел база ВЛКСМ обкому үндүрүп, ол талазы-биле доктаалды хүлээп алган.

ССРЭ-ниң 60 чылын төлептиг уткуур дээш республиканың ишчилери күш-ажылчы ээлчегге идепкейлиг туруп, мал продуктуларын бүдүрер болгаш белеткээр, оон шынарын бедидер талазы-биле элээн кеску чедиишкиннерни чедип алган дээрзин ук доктаалда демдеглээн. 1982 чылдың бирги кварталында күрүнеге эът садарын республика 102,6 хуу, сүттү—106 хуу, чуурганы —131,4 хуу күүсеткен.

Мал бажын өстүрүп турган эът бүдүрер база ону күрүнеге садар талазы-биле социалистиг чарышка эки көргүзүглерни Барыын-Хемчик, Бай-Тайга болгаш Тожу районнарның ажыл-агыйлары, а ол ышкаш «Хемчик», «Дөн-Терезин» совхозтар, Кызылдың куш фабриказы чедип алган. Барыын-Хемчик районнуң совхозтары күрүнеге эът садарын эрткен чылдың деңнелинден 11,9 хуу көвүдеткен, малдың өлүп хораар чоруун 50 хуу кызырган, күрүнеге сүт садарын көвүдеткен. Тожу районнуң совхозтары күрүнеге эът садарының планын 145,1 хуу, сүттү—124,3 хуу күүсеткен. Кызылдың куш фабриказы чуурга болгаш куш эъдин садарын эрткен чылдың деңнелинден 21,5 хуу өстүрген.

Оон-биле чергелештир партия, совет, кедээ ажыл-агый органнары, профэвилел, комсомол организациялары мал продуктуларын бүдүрерин болгаш садарын көвүдедир талазы-биле социалистиг чарышты фермаларның, бригадаларның, ажыл-агыйлар аразының каттыжыышкыннарының база чемгерилге шөлдериниң ажылдакчыларының аразында сула организастап турар чоруктар бар дээрзин СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, профоблчөвүлел база ВЛКСМ обкому ук доктаалда айтып турар. Эът бүдүрер болгаш ону күрүнеге садар талазы-биле квартал планын Тес-Хем, Өвүр, Чөөн-Хемчик, Таңды, Улуг-Хем районнар күүсетпээн, а сүттүүн — Улуг-Хем район күүсетпээн. Күрүнеге эът садар планныг 64 совхозтуң 27-зи күүсетпээн, сүт садар 59 совхозтуң он бири ону боттандырбаан.

Эът садар талазы-биле квартал планын «Чодураа», «Тес-Хем», «Октябрь 30 чылы», «Найырал», сүттү— «ҮТКА 25 чылы» база «Ленинчи орук» совхозтар үзүп турар. Мал продуктуларын бүдүрер болгаш күрүнеге садар талазы-биле дыка хөй районнар болгаш совхозтар эрткен чылдың деңнелинден хожудаан.

Күш-ажылды кошкак организастааанындан, кышкы үеде мал чемин немей бүдүрерин тоомчага албаанындан, мал чемин чарыгдап турарын совхозтарның удуртукчуларының база специалистерниң кошкак контрольдап келгениндэн, малды багай ажаап турарындан чамдык ажыл-агыйларда дыка хөй мал өлүп хораан, продуктулуг чоруу кудулаан, баш саны кызырылган дээрзин доктаалда шүгүмчүлээн.

Таңды районнуң ажыл-агыйларының 1982 чылдың апрель 1-де байдалын эрткен чылдың ол үези-биле деңнээрге, малдың өлүп хораар чоруу 1,6 катап көвүдээн, а Бии-Хемниң совхозтары 92 хуу, Кызылдыы—26,6 хуу көвүдеткен. С. Тока аттыг, «Өөк», ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг, «ҮТКА 25 чылы», «Найырал», «Ленинчи орук», «Кара-Хаак» болгаш өске-даа ажыл-агыйларда байдал дүвүренчиг.

Күрүнеге дужааттынып турар мал продуктуларының шынарын экижидеринче онза кичээнгей салыры чугула. Бо чылдың эрткен үш айларының дургузунда күрүнеге дужааган бирги сорт сүт чүгле 54 хуу болган. Каа-Хем, Барыын-Хемчик районнарның ажыл-агыйларындан куду шынарлыг сүт кээп турар. Барыын-Хемчик, Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик районнарының ажыл-агыйларының дужааган малының нити деңзизиниң 37—68 хуузу ортумактан куду болгаш арган болуп турар.

СЭКП обкомунуң бюрозу, республиканың Министрлер Чөвүлели, профоблчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому 1982 чылдың бирги кварталында мал продуктуларын бүдүрер, ону күрүнеге садарын көвүдедир, оон шынарын экижидер талазы-биле социалистиг чарышка дараазында черлерни тиилекчи деп санаан:

Барыын зонадан—БАРЫЫН-ХЕМЧИК районну:

төп зонадан—ТОЖУ районну;

барыын зонаның совхозтарындан — «ХЕМЧИК» совхозту:

төп зонаның совхозтарындан — КЫЗЫЛДЫҢ КУШ ФАБРИКАЗЫН.

Барыын-Хемчик, Тожу районнарга, «Хемчик» совхозка, Кызылдың куш фабриказынга СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң база ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл туктарын тывыспышаан, районнарга 300-300, совхозка база куш фабриказынга 150-150 рубль түңнүг акшаны тывысырын ук доктаалда айыткан.

Мурнуу зонаның районнары болгаш совхозтары мал продуктуларын бүдүрер болгаш күрүнеге садар, оон шынарын экижидер талазы-биле социалистиг чарыштың негелделерин күүсетпээнин барымдаалааш, оларга шаңнал тывыспас деп көрген.

Мал кыштагладыышкынының үезинде илереттинген четпестерни дарый чайладырын, бүгү малдың, оон чаш төлүнүң баш санын менди тургузарын, малдың продуктулуун кудулатпазын СЭКП райкомнарынга, райкүүскомнарга, парткомнарга, партия эге организацияларынга, профэвилел болгаш комсомол организацияларынга, ажыл-агыйларның удуртукчуларынга болгаш специалистеринге даасткан. Чемгерилге цехтериниң, малга чем болбаазырадып бээр черлерниң соксаал чок ажылдаарын хандырарын база айыткан.

Малды кадатче шимчидерин организастыг боттандырарының хемчеглерин адырларга ажылдап кылыр дээрзин база ында айыткан.

Апрель 17 — КОММУНИСТИГ СУББОТНИК ХҮНҮ

ХҮН БҮРҮДЕ НЕМЕЛДЕ ДЭЭШ

«Тээли» совхозтуң Ээр-Хавак сүт-бараан фермазының коллективи апрель 17-де коммунистиг субботникче бир демниг үнгеш, ажылдаан акшазының чартык кезиин он бирги беш чылдың фондузунче шилчидерин шиитпирлээн.

Ол хүн 55 кижи келир кыштаглаашкынга белеткел ажылдарын чорудуп, кажаалар септелгезинге, малга чем каап, сүт кудуп бээр дериг-херекселдер четчелеп кылырынга ажылдаар. Олар ниитизи-биле 165 рубльдиң ажылын кылыр.

Ээр-хавакчылар бо чылдың бирги кварталында планныг даалгаларын чедиишкинниг күүсеткен. Тодаргайлаарга, сүт бүдүрериниң квартал планын 418 центнер, ону күрүнеге садарының планын 321 центнер ажырган.

Фермада саанчыларны электрилиг саалданың болгаш инекти хол-биле саарының ийи бөлүүнге үскен. Бирги бөлүктен Роза Билчей бодунга бижиглаттынган инектериниң бирээзинден-не 556 кг, Караш Сагды — 541 кг сүттү саггаш, социалистиг чарыштың мурнуку одуруунче үнген. Ийиги бөлүктен Борбаш Күүлар — 560, Көк Сагды — 503 кг сүттү инек бүрүзүнден саггаш, өскелерни мурнаан.

Коллектив бо юбилейлиг чылдың социалистиг чарыжынга идепкейлиг кирипшаан, сүт саалдазын улам-на көвүдедип, хүн бүрүде немелде продукцияны алыр дээш кызымаккай туржуп турар.

Х.-Н. МОНГУШ.
Бай-Тайга район.

ДЕМНИГ ҮНЕР

Таңды районнуң кооператорлары коммунистиг субботник хүнүнге белен. Райпода партия организациязының секретары Т. М. Семёнова даргалаан. Кызыл суббота эртирериниң штавы ол хүн кылыр ажылдарның хемчээлин тодараткан.

Ол хүн Бай-Хаак суурда төп магазинниң эде дерилгезин чорудуп, чаартыры көрдүнген. Райпонуң дузалал ажыл-агыйының хаван азырап тудар кажаазының тудуунга база ажыл хайнып-кыныр болур.

Районнуң кооператорлары коммунистиг субботникке демниг ажылдааш, беш чылдың фондузунче 400 рубльди шилчидер.

Бистиң корр.

ЧААГАЙЖЫДЫЛГАГА, ТУДУГГА

Тес-Хем районда «О. Шынаа» совхозка Кызыл субботада 653 кижи ажылдап үнер. Оларның хөй кезии О. Шынаа суурнуң чаагайжыдылгазынга, стадион тудуунга киржирлер.

Малчыннар 160 кижи 1982-83 чылдарның кыжынга белеткел ажылдарынга киржирлер. Кыштагларының үүрмек септелгезин кылып, өдек бөлүп, малга чем каап бээр шагжалар кылыр.

Ол хүн о-шынаажылар 1350 рубльдиң ажылын кылып, он бирги беш чылдың фондузунга 440 рубльди киирер.

С. АРТЫНА.

ДЕПУТАТТАРГА КАНДИДАТТАР ДЕПШИДИЛГЕЗИ

Соңгулда кампаниязы чаа чугула үе-чадазынче кирген. Чер-чер Советтериниң депутаттарынга кандидаттар депшидилгези апрель 12-де чуртта эгелээн.

Ол кампания ССРЭ-ниң тургустунганынын 60 чылынга белеткелдиң үезинде болуп турар. Совет кижилер СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерин, беш чылдың пландарын күүседир дээш демиселге чаа-чаа чедиишкиннери-биле алдарлыг юбилейни уткуп турар. Коллективтерде хуралдар ажылчы чоннарның политиктиг бедик идепкейлиин, СЭКП-ниң, оон ленинчи Төп Комитединиң, эш Л. И. Брежнев баштаан ТК-ның Политбюрозун долгандыр оларның сырый каттышканын көргүзүп турар. Партияның, Совет күрүнениң иштики база даштыкы мерген угаанныг политиказын изиг-биле чүүлдүгзүнүп турар. ССРЭ-ниң профэвилелдериниң XVII съездизинге болгаш Ташкентиге байырлалга Леонид Ильич Брежневтиң чугаазында көдүрүлген чаа тайбын инициативаларны совет кижилер чаңгыс эп-сеткилдиг деткип турар.

«Совет Эвилелиниң хамаатылары! Чер-чер Советтеринге соңгулдалар хүнүнде боттарывыстың бадылаашкыннарывысты бистиң Төрээн чуртувустуң эң эки оолдар, кыстарлы дээш берээли!»— СЭКП ТК-ның Май бирге кыйгырыгларының ол лозунун күш-ажылчы коллективтер хуралдарының киржикчилери изиг-биле деткип турар. Боттарының бүрүн эргелерин ажылчы чоннарның эрге-ажыктарынга улам ажыктыг кылдыр ажыглап турар эрге-чагырганың чер-чер органнарының ролю, ат-алдары коммунизм тургузуушкунунга улам өзүп турарын хуралдарга онзалап демдеглеп турар. Депутаттарга кандидаттарның аразынга ажылчын аңгының, колхозчу тараачыннарның, улусчу интеллигенцияның эң төлептиг төлээлекчилерин адавышаан, хуралдарының киржикчилери Коммунистиг партияның политиказының илегелдиг непредикчиви болуңар, чонуңарга, социалистиг Төрээн чуртуңарга шынчы бараан болуңар деп чагыгларын оларга берип турар.

МОСКВА. Соңгулда кампаниязы Москвада политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүннүң байдалында эртип турар. Соңгулдалар хүнүн, ССР Эвилелиниң 60 чылын найысылалдың ажылчы чоннары чаа-чаа чедиишкиннери-биле уткуурунга белеткенип турар. Бүгү-эвилел социалистиг чарыжының мурнуу одуруунга моон соңгаарда туржур, бүгү чоннуң херээнге улуг-хуузун үргүлчү көвүдедир деп шиитпирлиг чоруун москвачылар хуралдарынга медеглеп турар.

Москва-Сортировочная локомотив депозунуң ажылчыннарының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының, албан-хаакчыларының хөй кижилиг хуралы болган. СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП-ниң Москва хоорkомунуң бирги секретары В. В. Гришинни, электровоз машинистери Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры В. Ф. Соколов, А. М. Абрамов оларны Моссоветтиң депутаттарынга кандидаттар кылдыр ол хуралдың киржикчилери чаңгыс эп-сеткилдиг депшиткен.

№ 1 бажың тудуушкун комбинадының коллективиниң хуралы Моссоветтиң депутадынга кандидат кылдыр комплекстиг бригаданың бригадири, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры А. М. Суровцевти депшиткен.

«Черемушки» каттыжыышкынының ажыл-ишчилери Моссоветтиң депутадының кандидадынга даараначы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры М. А. Соловьеваны адаан.

ССР Эвилелиниң Күрүнениң үлегерлиг Биче театрының коллективи Моссоветтиң депутадының кандидадынга РСФСР-ниң улустуң артизи Ю. И. Каюровту депшиткен.

ЛЕНИНГРАД. Хоорай болгаш область Советтериниң депутаттарынга кандидаттар депшидери ында эгелээн. Хоорайның болгаш областың ажылчы чоннары ССР Эвилелиниң 60 чылын төлептиг уткуур дээш чарыш киржикчилериниң мурнуу одуруунга туржур дээш ажылдап, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам бедидер, материалдыг болгаш күш-ажыл чарыгдалдарын кызырар дээш күжениишкиннерин мөөнчеп турарын хуралдарда онзалап демдеглеп турар.

Ленинградтың атом күжү-биле ажылдаар В. И. Ленин аттыг электростанциязынга болган хуралга ажылчыннар, инженер-техниктиг ажылдакчылар, албан-хаакчылар область Совединиң депутадынга боттарының кандидады кылдыр СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, партияның Ленинград обкомунуң бирги секретары Г. В. Романовту чаңгыс эп-сеткилдиг адааннар. С. М. Киров аттыг аргыгудазын комбинадының коллективи ону Ленсоветтиң депутадынга кандидат кылдыр депшиткен.

«Гомонтово» дээр кедээ ажыл-агый каттыжыышкынының «Труд» совхозунуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының хуралы область Совединиң депутадынга кандидат кылдыр мурнакчы тракторист В. П. Григорьевти адаан.

Үргүлдарның № 32 поликлиниказының коллективи Ленсовет депутадының кандидадынга эмчи Г. А. Журавлевту адаан.

• • •

Улус депутаттарының чер-чер Советтериниң депутаттарынга кандидаттар депшиткен хуралдар Владивостокта, Новосибирскиде, Чувашияда, Донецкиде, Целиноградта, Кишинёвта болгаш өске-даа хоорай, суурларда база политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүннүң байдалында эгелээн.

(СЭТА).

• • •

Соңгулдаларга белеткел ажылы чаа үе-чадазынче кирген. Улус депутаттарының чер-чер Советтериниң чаа чыыжынга депутаттарга кандидаттар депшидериниң хуралдары Тываның күш-ажылчы коллективтеринде, хөй-нииты организацияларында эгелээн.

● КЫЗЫЛ

Дүүн ажыл шагы эгелээлек турда, № 1 АТБ-ниң клувунга ажылчыннар, албан-хаакчылар болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылар долдур чыглып келген. Залды байыр шинчи киир дерээн.

Кызыл хоорай Совединге депутаттарның кандидаттарын депшидериниң хуралын ында партия организациязының секретары М. Г. Турбина ажыткааш, чыылганнарга бүгү чуртта ышкаш, бистиң республикавыста соңгулдаларга белеткелдиң чоруп турарының дугайында чугаалаан.

Дараазында № 1 АТБ-ниң начальниги Б. Н. Стрельников сөс ап чуве чугаалааш, Кызыл хоорай Совединге депутаттың кандидадынга СЭКП Кызыл хоорkомунуң бирги секретары А. И. Пожидаевти депшидерин саналдаан. Ол саналды хуралдың киржикчилери бүрүн деткээн.

Ол-ла хуралга автотранспорт бүдүрүлгезинде местком даргазы А. Т. Лаптев сөс алгаш, Кызыл хоорай Совединге депутаттың кандидадынга аныяк чолаачы Н. Ю. Зюзинни депшидерин саналдаан.

И. А. Галайко, С. А. Петраченко олар ук бүдүрүлгениң хоочуннары, мурнакчылары. Соңгулда мурнунуң дүүнгү хуралынга кады ажылдап турар эш-өөрү оларның адынга, ажыл-ижинге хамаарыштыр эң-не макталдыг сөстерни чугаалап турганнар. Кызыл хоорай Совединге депутаттарның кандидаттарынга бүдүрүлгениң хоочуннары И. А. Галайко, С. А. Петраченко оларны хуралдың киржикчилери чаңгыс үн-биле адааннар.

● БАРЫЫН-ХЕМЧИК

Районнуң харылзаа белдириниң коллективиниң соңгулда мурнунуң хуралы болган. Хуралды СЭКП райкомунуң ажылдакчызы М. В. Коблова ажыткан.

Районнуң харылзаа белдиринде инженер Ли Сан Хо сөс алгаш, улус депутаттарының Барыын-Хемчик район Совединге депутаттың кандидадынга телефонист комсомолчу Т. Х. Ооржакты депшидерин саналдаан. Ол саналды хурал деткээн.

• • •

«Хемчик» совхозтуң ажылчыннарының болгаш специалистериниң Барыын-Хемчик район Совединге депутаттың кандидаттарын депшидериниң талазы-биле хуралы болган. Хуралдың киржикчилери район Совединге депутаттың кандидадынга совхозтуң мурнакчы механизатору А. К. Кара-Салды бир үн-биле адаан.

● ТАҢДЫ

«Сельхозхимияның» район каттыжыышкынының соңгулда мурнунуң хуралынга Бай-Хаак кедээ Совединге депутаттың кандидадынга комсомолчу чолаачы С. А. Федячкинни депшиткен.

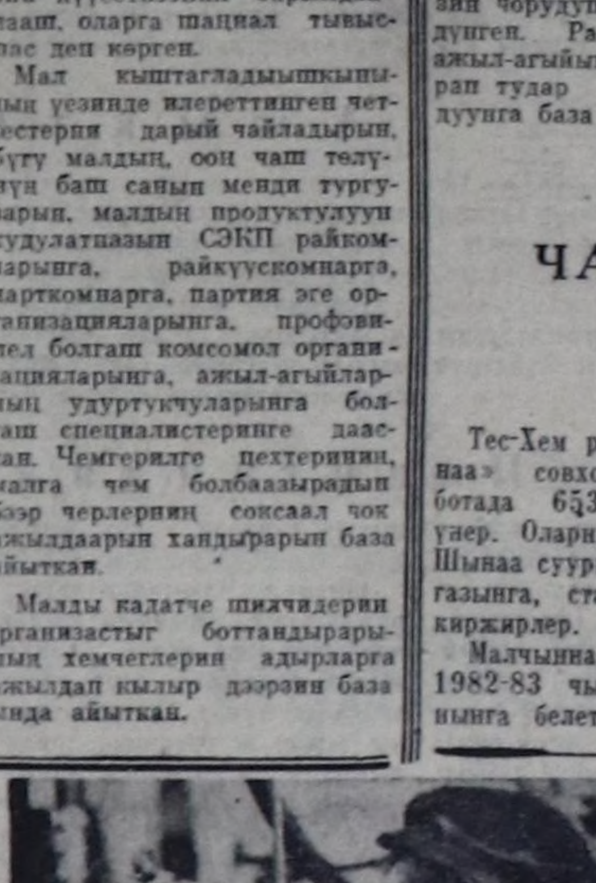
Улус депутаттарының чер-чер Советтеринге кандидаттар депшидериниң хуралдары республикада уламчылап турар.

АЛДЫ ХОНУК БУРУНГААР

Республиканың чуртталга-коммунал ажыл-агый эргелелиниң Кызылда бот-орулга-чарылгалыг участогу бирги кварталдың планын алды хонук бурунгаар — март 25-те күүседип апкан. Участоктуң коллективи суг-камгалал чалдарының капитал септелгезин чоруткан. Кызылдың чамдык кудумчуларын, оруктарын дескилеп, ында сайны төккен. Амгы хүннерде Кочетов, Красноармейская, Октябрьская, Топографическая, Кечил-оол кудумчуларын асфальттап, чаагайжыдып, эде кылып турар. Аңаа ажылдаар техника четчир, 1000 ажыг тонна битумну белеткеп алган.

Бирги кварталда Г. И. Клепов, Ю. С. Алексеев, В. А. Зорин, Н. Г. Шинилова эки ажылдааш, чарышка тиилээннер.

В. БАРМИН.

ССРЭ-ниң 60 чылынга уткуштур социалистиг чарыш Тываның автосептелге заводунда калбарган. Ында шимчедикчилер кылыр, механиктиг, автобус болгаш кожуглар база шуткулга цеги чарышты баштап турар. Заводтуң коллективи бо чылдың баштайгы кварталында продукция бүдүрерин 102,6 хуу күүсеткен.

Хууда планныг онаалдазын доктаамал ажыр күүседип, хөй-нииты ажылынга идепкейлиг киржип турар ажылчыннар коллективте хөй. Оларга Г. Я. Кострицов, З. П. Бурнаков, Р. Хунай-оол болгаш өскелер-даа хамааржыр.

Автосептелге заводунуң ажылчыннары күш-ажылчы байырлал —ленинчи субботник хүнүнде бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарын, оон эвээш эвес акшаны беш чылдың фондузунче шилчидер деп шиитпирлээннер.

ЧУРУКТА: мурнакчы ажылчын З. И. Бурнаков.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

• • •

Ийиги класстың чолаачызы Тарана Нүжүгетович Барыс-оол он үш чыл дургузунда «Бай-Тал» совхозка ажылдап келген. Ол техникага камныг, харыысалгалыг чоруун көргүзүп, ажыл-агыйда мурнакчыларның одуруунда чоруп турарларның бирээзи.

Бо хүннерде ол ырак-узак малчыннарже суг сөөртүп, планныг онаалдазын 20—30 хуу доктаамал ажыр күүседип турар.

ЧУРУКТА: Т. Н. Барыс-оол.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

• • •

МУРНАКЧЫ БРИГАДАЛАР

«Тыва кобальт» комбинадының септелге-механиктиг цеги март айның бүдүрүлге планын 130 хуу күүсеткен. Олардан токарьлар бригадазы чыда калбайн турар. Бригада ай планын 120 хуу боттандырган.

Дериглелериниң капитал септелгезин чорудуп турар слесарьлар бригадазының ажыл-ижи бүдүнгүр. Ону дуржулгалыг ажылчын А. А. Щеглов удуртуп турар. Слесарьлар боттарының эрткен айда алган планын 104 хуу күүсеткен. Үетүнде бригадаларда О. В. Мингалев, В. А. Хрущев, В. П. Горбатюк, А. М. Гафаров эки ажылдап турарлар.

Бригадалар ССРЭ-ниң 60 чылынга уткуштур алган хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседир сорулгалыглар.

В. ЧУПРИН.

Хову-Аксы суур.

Эш Ч. Н. Чигжитти Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаар дугайында

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Кедээ ажыл-агыйга хөй чылдарда үре-түңнелдиг ажылдааны дээш база төрүттүнген хүнүнден бээр 50 харлааны-биле холбаштыр Улуг-Хем районда «Ак-Туруг» совхозтуң директору Чараш-оол Намзыраевич Чигжитти Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. МЕНДУМЕ.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. БОЙДУ.

Кызыл хоорай, 1982 чылдың апрель 13.

ДЕПШИЛГЕНИҢ БОЛГАШ ТАЙБЫҢНЫҢ ОРБИТАЗЫ

Космонавтика хүнүнге тураскааткан байырлыг хурал

Социалистиг чурттарның космонавтыларының киржилгези-биле башкарылгалыг экспедицияларның программазын чедиишкинниг доозарынга совет эртемниң болгаш техниканың кайгамчыктыг чедиишкиннери, Венерага эртемниң чайынналчак десантызы, шак ол десантының үезинде Венераның өңнүг портредин алганы болгаш оон доврзазының составын ыяк анализтээни — эртемни, техниканы, улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң эрге-ажыктарынга таарыштыр космос делгемин улам ынай шинчилээр, шиңгээдип алыр талазы-биле СЭКП-ниң XXVI съездизиниң айыткан программазын боттандырарынга эки үндезин болу берген эрткен космос чылының көргүзүглериниң чүгле кол-кол одуруглары ол-дур. Москваның ажылчы чоннар төлээлекчилериниң болгаш найысылал гарнизонунуң дайынчыларының апрель 12-де болган байырлыг хуралын ол чырыткылап чак болуушкуннар улам чайынналдырган.

Байырлыг хуралдың президиумунда —ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы Л. В. Смирнов, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. П. Георгадзе, ССРЭ-ниң министрлери, кескү совет эртемденнер, ужудукчу космонавтылар.

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының оралакчы президентизи, «Интеркосмос» чөвүлелиниң даргазы академик В. А. Котельников чыылганнарның мурнунга илеткел кылган.

Орбитаның «Салют-6» — «Союз» —«Прогресс» комплекизинге космоска башкарылгалыг ужудуушкуннарның доозулганын илеткелчи чылдың кол болуушкуннарынга онзалап айыткан. Беш кол экспедицияларның ужудуушкуннарын боттандырган, ол ужудуушкуннарның үезинде төөгүде эң үр 185 хонук ужудуушкун болгаш тур үелиг он ийи экспедиция болган, оларның тозун социалистиг чурттарның космонавтыларының киржилгези-биле эрттирген.

Совет космос программазының чарылбас кезээ—янзы-бүрү чурттарның эртемденнери-биле кады ажылдажылга. Ам Звездный хоорайда совет-француз ужудуушкунга белеткел доостур үе-чадазынче кирген.

Космостуң «Венера-13» болгаш «Венера-14» станцияларының Венераже ужудуушкуну база марттың эгезинде автоматтыг аппараттарны олардан салып бадырганы бистиң эртемивистиң, космос болгаш прибор тудуушкун техниказының улуг чедиишкини болган.

Черниң баштайгы кылымал спутнигин салып үндүрген үеден, космос делгемин шиңгээдип алыры херек кырында эгелээнинден бээр бо чылын 25 чыл болур, ол ажылдарның дөзүнге академиктер С. П. Королев биле М. В. Келдыш олар турган деп түңнелинде эртемден чугаалаан. Ол 25 чылдарның дургузунда бистиң эрткен оруувус аажок улуг.

Депшилгениң болгаш тайбыңның иштинде бистиң партиявыстың удуртулгазы-биле эрес-шудургу ажылдап турар ажылчыннарның, инженерлерниң, техниктерниң, эртемденнерниң, космонавтыларның ачызында ындыг чедиишкиннерлиг болган бис.

Москва заводтарының бирээзиниң фрезеровщиги Ю. М. Кончатовка сөс берген. Космос делгемин шиңгээдип алырынга бистиң Төрээн чуртувустуң чедиишкиннеринге, космос техниказының кайгамчыктыг тургузукчуларынга, ол техника ажылчыннарның холдары-биле кылдынып турарынга, бистиң алдарлыг космонавтыларывыска чоргаарланыр бис деп, ол ажылчын чугаалаан. Бистиң Совет чуртувус улам магалыг, байлак болгаш улам күчүлүг болзун дээш бүгү күжүвүстү бээр бис деп, ол медеглээн.

ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы ужар чүүлдүң генерал-майору А. А. Леонов совет космонавтика ажыдыышкыннарының болгаш тиилелгелериниң кайгамчык алдарлыг оруун эрткенин чугаалаан. Бызыг тайбынны хандырар болгаш боо-чепсекти эндере бүдүрерин болдурбас талазы-биле чаа совет тайбын саналдарны бүгү совет кижилер-биле бир дөмей, космонавтылар база сеткилдиң ханызындан чүүлдүгзүнүп турар деп, ол демдеглээн.

СЭКП Төп Комитединге, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Леонид Ильич Брежневке байырлыг чагааны хуралдың киржикчилери чоруткан.

(СЭТА).

ЧАҢГЫС ЭПТИГ ӨГ-БҮЛЕДЕ

Армян ССР

ЛЕНИННИҢ АЙЫТКАН ОРУУ-БИЛЕ

Б. Е. САРКИСОВ,
Армян ССР-ниң Дээди Совединиң
Президиумунуң Даргазы

КАЖАН-ДАА уттундурбас 1922 чылда Ереван хоорсовединиң бирги сессиязы болган. Революцияның улуг баштыңчызы, Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң үндезилекчизи В. И. Ленинни Советтиң хүндүлүг даргазы кылдыр соңгааны ол болуушкунга онзагай ужур-дузалыг болган.

Ол үе дээрге аар-берге турган. Хоозураан, хилинчектеткен Армения шуут бузундулар болу берген чыткан. Аныяк республиканың экономиказы эң-не куду деңнелге турган. Акы-дуңма дузаламчызының чылыг холун аңаа Совет Россия сунган. Тараа, оттулар чүүл, эм-таң сөөртken вагоннар Арменияга чедип келген. Аштап-суксаан, бажың-балгат чок кижилерге ол бүгүнү хуваары — амыр эвес сорулга турган.

ССРЭ-ниң тургустунарының эгезинде душ-тугаң безин кирип чорбаан ажыл-херектерни чоннуң соңгуттурганнары бөгүнде удуртуп-баштап турар. Ереванның метрополитениниң нийги ээлчээ, республиканың найысылалында эң улуг спорт-концерт комплекизи туттунуп турар.

Чугула чамдык кылыглар бүдүрер, талазы-биле бүгү-эвилел бүдүрүлгезиниң үндезинде республиканың деңзигүүрү 5-тен 30 хуу чедип турар. Ол дээрге молибден, синтетиктиг каучук, электротехниктиг дериглелер, шимчедикчилер болгаш өске-даа продукция-дыр.

Хосталганы хүнү Арменияга чайынналы берген, кайгамчыктыг хүн болур 1920 чылдың ноябрь 22-ден эгелээш, Армения чурттуң хөгжүлделиг районнарының бирээзи болу берген. Совет күрүнениң чаңгыс аай улус ажыл-агыйының комплекизинде бактаап турар республиканың индустриалдыг овур-хевирин машина тудуушкуну, электротехника, танк тудуушкуну, химия, приборлар тудуушкуну болгаш өске-даа адырлар тодарадып турар.

Техника талазы-биле чаарттынып туттунган чүс-чүс каттыжыышкыннар болгаш бүдүрүлгелер янзы-бүрү 180 аттыг кылырларын Европаның, Латин Американың, Азияның болгаш Африканың 80 чурттарынче үндүр садып турар.

1929 чылдың дургузунда бүдүрүп турганы продукцияны ам республиканың үлетпүрү чаңгыс хүн дургузунда берип турар. Бодунуң техниктиг көргүзүглериниң талазы-биле Ада-чурттуң болгаш делегейниң эң эки үлегер-хевирлериниң деңнелинде туруп турар кылыгларның чүс-чүс даа хевирлерин чылдың-на шиңгээдип ап турар.

Капитал тудугнуң калбак хемчээли-биле хандыртынган улус ажыл-агыйы интенсивтиг хөгжүп турар. Өңгү беш чылдың чылдарында ол сорулгаларга беш миллиард ажыг рубльди чарыгдаан, ол чорук Закавказьеде бир дугаар атомнуг армян электростанциязы, Масиснурнус демир-орук шугуму, Ереванның метрополитениниң баштайгы ээлчээ ажыглалга кирер арганы берген. Делегейниң гидротехниктиг практиказында эң ховар дээн Арпа-Севан комплекс ажыглалда кирген. 48 километр узун дурттуг тоннельден Арпа хемниң суун хөлче аксып каан, бедик дагларның черлериниң эргинезин келир үениң салгалдарынга арттырып бээр арганы ол берген.

Бистиң экономикавыстың бедик хөгжүлделиг адырларының бирээзи кедээ ажыл-агыйы апарган. Партияның сагыш салыышкынының болгаш доктаамал кичээнгейиниң ачызында сөөлгү 15 чылдарда кедээ ажыл-агыйже ийи миллиард рубль салдынган. Совет эрге-чагыргазын бүгү эрткен чылдарында бо адырга чарыгдаан капитал салыышкынының ниити хемчээлин ол ажып турар.

СОЦИАЛИСТИГ АРМЕНИЯ — чечектелген культуралыг республика. Школаларның, школа назының четпээн уруглар албан черлериниң, ортумак тускай болгаш дээди өөредилге черлериниң, культура одагларының четкизи ында калбарган. Делегейниң хөй-хөй чурттарының оолдар, кыстары республикада өөренип турар, а муң чурттакчыларга хамаарыштыр студентилерниң саны-биле Совет Армения сайзыраңгай капиталистиг хөй-хөй чурттарны шагда-ла ашкан.

Арменияны Совет эртеминиң эң улуг төптериниң бирээзи кылдыр бөгүнде санап турар. Совет болгаш делегей эртеминиң эртинезинге төлептиг салыышкынын киирбишаан, ооң эртем-шинчилел институттарында 20 муң эртем ажылдакчылары ажылдап турар.

Теоретиктиг механика, астрофизика, химия, геология, биофизика, кибернетика дээш ышкаш амгы үениң эртеминиң кол ындыг угланыышкыннары көстүп көрбээн темпилер-биле республикада хөгжүп турар.

Совет Армения — ол дээрге кижилерниң чаагай ажыл-херектериниң бадыткалы, Коммунистиг партияның ленинчи мерген угааныг национал политиказының, совет улустарының бузулбас найыралының болгаш акы-дуңма чорууның чайынналчак үлегери. Бистиң улузувус улуг орус болгаш бистиң Төрээн чуртувустуң өске-даа улустарының акы-дуңма дузазын хүн бүрү медерел билип турар.

«Хөй националдыг совет улусчуң чаңгыс эви, алмаз ышкаш, быжыг. Бистиң улузувустуң чаңгыс эви, ооң национальностарының хөй янзылыы-биле, алмаз ышкаш, чайыннап турар, а нация бүрүзү бай-шыдалдыг, омак-хөглүг, хостуг болгаш аас-кежиктиг амыдыралдыг чурттап турар» — деп, эш Л. И. Брежнев чугаалаан.

БИСТИҢ алдарывыс, чоргааралывыс болгаш ныүрүвүс болуп турар бүгү-ле бар байлактарны ыдыктыы-биле камгалавышаан, армян улус ак сеткилдиг дузазы, сорулгазы — коммунизмни тургузары дээш ниити демисел болуп турар улуг найырал дээш, улуг орус улуска, бистиң Төрээн чуртувустуң бүгү акы-дуңма улустарынга кызыгаар чок өөрүп четтиргенин илередип турар.

Совет Эвилелиниң бүгү-ле улустары-биле кады армян улус чаа ниитилел тургузукчуларының, совет патриоттуларының болгаш интернационалчыларының хүндүлүг хүлээлгезин ак сеткилдиг күүседип турар. Ленинчи партияның херээнге, бистиң чурттуң экономиктиг, болгаш эртем-техниктиг күчүзүн быжыглаазының херээнге ол кызыгаар чок бердинген. Коммунизм тургузуушкунунга бедик чедиишкиннери дээш республиканың шаңнатканы үш Ленин ордени, Октябрь Революциязы, Улустарның Найыралы орденнер ол дугайын херечилеп турар.

Коммунистиг партияның, Совет күрүнениң, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтиң чоннуң амыдыралының чаагай чоруунуң дугайында ада сагыш салыышкынын Совет Арменияның ажылчы чоннары хүн бүрү медерел билип турар.

Арменияның ажылчы чоннары СЭКП-ниң XXVI съездизиниң тээгүлүг шиитпирлерин чедиишкинниг боттандырып турар. Совет Армения Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжынга каш удаа тиилекчи болуп үнгеш, СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның шилчиир Кызыл туктары-биле шаңнаткан.

ССРЭ-ниң тургустунганының 60 чыл оюн бүгү чурт демдеглээр деп белеткенип турда, ол байырлалды армян улус СЭКП-ниң ленинчи национал политиказының тиилелгезиниң байырлалы, интернационализмниң, улустарның найыралының болгаш акы-дуңма чоруунуң байырлалы кылдыр көрүп турар.

Алдан чыл мурнунда оруктарның аас-кежиктиг каттыжыышкыны болган: Арменияның дагларлыг черде коңназы совет республикаларының ырак-узак оруу-биле каттыжа берген. Ол орук мээң чуртумнуң бедикче үнериниң, чалым-хаяларны ажып эртериниң болгаш хая-даштыг бедиктерни чагырып алырының оруу апарган.

Төрээн крайымның топографтыг хевири виноград бүрүзү кара олчаан — чиңге, шевергин. Армения чогум-на ындыг болдур ийин: ооң девискээри чурттуң бүгү девискээриниң он хире хуузу болуп турар, ооң чурттакчы чону бистиң Төрээн чуртувустуң ниити саңынга хамаарыштыр алырга, бир хуу бичии-ле ажыт.

Эвээш хуу-дур ийин. Революция мурнунда армян продукцияның хевирлери чемодан иштинге-ле өй турган, иштерни безин өскээртен садып ап турган болгай.

Совет Арменияга бүдүрген чүс-чүс кылыгларны ам делегейниң он-он чурттарынче чорудуп турар. Бижик билбес чорук шагда-ла узуткаттынган.

Бүгү-ле чүве найыралдың ачызында чедип алдынган.

Ажылчын кижиниң амгы амыдыралы ол бүгүнү тодазы-биле бадыткап турар. Делегей практиказында көстүп көрбээн улуг Арпа-Севанның гидротехниктиг тудуу ажыглалда кирген. Донецкиге болгаш Москва чоогунга, Уралга болгаш грузин рудниктерге арга-дуржулга мөөниишэн ажылчыннар аңаа ажылдаан. Механизмнерни бүгү чурт берген, арга-дуржулгалыг инженерлер ажылдап турган.

Совет улустарның холдарының болгаш угаанының чаялгазын көргеш, оларның-биле хол чолугуп, өөрүп четтиргенивисти илередир бис.

Хөй националдыг социалистиг культура-биле каттышкаш, мээң Арменияm угаан-бодал талазы-биле байлакшаан. Арменин дагларының бүлүртүн даштары ам совет өг-бүледе чайынналган. Ол чайынналыышкында — Советтер чуртунуң бүгү-ле улустары-биле мээң төрээн чонумнуң улуг найыралының өшпес оду кыптыккан.

СЕРО ХАНЗАДЯН,
чогаалчы.

ЧУРУКТА: Аныяктар ордуу. Ында гостиница, дискотека, кафе, ресторааннар болгаш өске-даа албан черлери бар.

ОРУКТАРДА КАРА СУГЛАР

Бедик даглар чурту Зангезурда дамырак кара суг чаа туттунган дамырак тураскаалдың адаандан агып бадып чыдар. Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында мөчээн дайынчыларга Воротан каскадының тудугжулары ону тураскаал кылдыр тудуп тургускан.

Арменияда ындыг дамырак тураскаалдарның саны муң-муң. Оларны даглыг оруктарда, суурлар чоогунда, чалым-хаяларда тургускулаан. Хоорайның кудумчулары-биле азы скверлери-биле эртип чыткан кижиниң мурнунга хенертен көстүп кээр ындыг тураскаалдар база бар. «Аныяк гвардейжилерге», «Эчмиадзениң дайынга мөчээн оолдарынга», «Одзуннуң солдаттарынга, силерге алдар!» деп бижиктер ында бар.

...Пушкин аттыг арт. Күчүлүг улуг ыяштарның чанында бадып чыдар дамырак чоогунда оон тураскаалы бар. Кавказка аян-чорук кылып чорааш, Пушкин өлүрткен Грибоедовтуң мөчүзүнге маңаа таварышкан.

Арыг кара суглуг хөй-хөй дамыракtарны улус орус-армян найыралдың тураскаалдары кылдыр адаан! Даш-биле чонуп кылыр мастерлерниң кылган ол ажылдары өөрүп четтиришкиниң сөстериниң ында сиңирген. Район төвү Спитактан ырак эвесте «1804» деп сан бижээн тураскаал бар. Орус 114 дайынчыларның армян акы-дуңмалары-биле кады дайзыннарга удур демисежип турганын ол тураскаал көргүзүп турар.

«150» деп сан бижээн тураскаалды Арканың төвүнде тургускан. Арменияның орус күрүнениң составынга киргениниң 150 чылынга ону тураскааткан.

Аштарак, Иджеван, Дилижан, Ленинакан, Ошакан... армян черде төөгүнүң тураскаалдары-дыр.

(СЭТА-ның корр.).

Саннар, фактылар

● Арменияның чону — 3,2 миллион. Армян ССР-ниң найысылалында 1,1 миллион кижи чурттап турар.

● Армения электротехниктиг кылыглар бүдүрер талазы-биле ССРЭ-де ийиги, а приборлар бүдүрер талазы-биле бешки черни ээлеп турар.

● 1981 чылда виноградтан тергиин чаагай дүжүттү — 335 муң тонналы ажаап алган.

● Арменияда ниити өөредилгениң 1500 школалары бар, ында 600 муң кижи өөренип турар. 13 дээди өөредилге черлеринде 43 муң студентилер өөренип турар.

● Армян ССР-ниң Эртемнер академиязында 32 эртем албан черлери бар.

Өзүлдениң темпизи

Чурттуң энергия-биле шыырак хандырылгалыг республикаларының санында Армения кирген. Ооң энергия талазы-биле улуг-улуг 20 объектилериниң аразында — Закавказьениң атомнуг энергетиказының баштайгызы — Арменияның атомнуг электростанциязы, күчүлүг Раздан ГРЭС бар. Бүдүрүп үндүрүп турары бүгү энергияның колдуунда-ла 40 хуузу Арменияның атомнуг электростанциязынга онзажыр.

Даглыг черде бо край электроэнергияны моон мурнунда өске республикалардан ап турган болза, ам Закавказьениң энергия дээрбээнче миллиард ажыг киловатт-шак электроэнергияны дамчыдып берип турар.

Хөгжүлдениң бедик темпилери — республиканың энергетиказының он бирги беш чылда онзагай чүүлү ол. Ол адырның шапкын хөгжүлдези улус ажыл-агый комплекизиниң экономиктиг күчүзүн улам быжыглаан. Электри дамчыдылгазының чүс-чүс шугумнары үлетпүр бүдүрүлгелерин, ажыл-агыйлар аразының каттыжыышкыннарын, хоорайларны, суурларны энергия-биле хандырып турар. Олар шупту энергия-биле хандырылганың төнчүткен, камналгалыг хевиринче шилчээн.

Ам Воротан каскадының сөөлгү ээлчээ — Спандарян ГЭС-тиң тудуу чорупт турар.

Ажыктыг адыр

Станок тудуушкуну — Арменияның эң шапкын хөгжүп турар адырларының бирээзи. Ол адырның чеди бүдүрүлгелери металл ажылдап кылыр 15 муң ажыг агрегаттарны чылдың-на бүдүрүп үндүрүп турар.

Ыланкыя универсалдыг станоктарны болгаш саннар-биле программалыг башкарылгалыг (СПБ) станоктарны бүдүрүп үндүреринче кол кичээнгейни угландырып турар. Оларны кылып үндүрерин көвүдедиринип-биле Кироваканда болгаш Чаренцаванда тускайжыттынган бүдүрүлге комплекстерин тудуп тургузуп турар. СПБ станоктарны бүдүрүп үндүрерин беш чылдың төнчүзүнде 25 хуу чедир көвүдедири көрдүнген. Москваның, Ленинградтың, Свердловсктиң, Ульяновсктиң станок тудуушкунун талазы-биле чурттуң эң улуг бүдүрүлгелери республикага улуг дузаны чедирген. Арменияга кылып үндүрген станоктар чурттуң даштыкыже үндүр садар бараанннарының аразында кирген.

Плантациялар—чер чокта

Сай дажы болгаш вулкан шлагы өкпен еңнүг геранны, эмге херелгээр болгаш оон-даа өске үнүштерни, ыяштарның ине бүрүлүг болгаш калбак бүрүлүг хевирлерин тарып өлүртүрүнге хөрзүннү солуп болур. Ереванның эртемденнериниң гидропониканы лабораториядан болгаш теплицадан ажык дээр адаанче үндүрериниң талазы-биле хөй чылдарда чорудуп келген дуржулгазының түңнели ону бадыткаан.

Ындыг плантациялардан, чижээлээрге, геранның ногаан массазын аңаа черге тараанынга деңнээрге, дөрт катап хөйнү ап турар. Ол культураны тарып өстүрериниң технологиязын агрохимика айтырыгларының болгаш гидропоника (Ереван) институдунуң тускай эртемниглери ажылдап кылган. Ооң кол чүүлү чула дээрге, үнүштерниң өзүлдезинге таарымчалыг байдалдарны тургузуп турар тускай эзилдирген суук чүүлдү берип турарында. Геран кончуг дүрген өзүп үнер болгаш чылда ийи удаа дүжүттү берип болур.

Арменияның тускай эртемниглериниң ол ажылы амыдыралда бүрүн ажыглаттынып эгелээн. Арарат шынаазының кужурлуг беш гектар хөрзүннеринде дуржулга-бүдүрүлге баазазы тургустунган. Ногаа болгаш кат-чимис культураларын, эмге херелгээр үнүштерни болгаш сигеннерни гидропоника аргазы-биле тарып өстүрериниң аргаларының талазы-биле дуржулга ажылдарын ында кылып турар.

(СЭТА-ның корр.).
Ереван.

КАФАН

Чалым-хаялар чамдык хоорайларның калбартыр тургузарынга шаптыктап турарындан, а оларны дагларже каът-каът кылдыр бедиди тудуп турар. Дагжылар хоорайы Кафан чогум-на ынчаар тургустунган.

Хусуп дагның кырындан көөрге, ол хоорай бир аяны көстүр. Дагны өру алзы ол каът-каът кылдыр туттунган. Чурттакчылар подъездилер дамчып чоруур ийикпе азы лифти-биле үнер.

Кафан — Арменияның шапкын хөгжүп турар районнарының бирээзи. Ол казымал байлактар-биле сураглаан. Хоорай бодуу бүгү талазындан даглар-биле хүрээлеткен. Ында бичии-даа оргу чер чок. Ооң-биле кады ол чер шимчээшкини болур зонада туруп турар. 1965 чылда аңаа чер шимчээшкини болган. Бежиктарны даг өру каът-каът кылдыр тудар арга чогум-на ынчан тывылган.

Ол арганы ажылдан кылырынга чүгле Арменияның эвес, а чурттуң акы-дуңма хөй-хөй республикаларының специалистери киришкен.

Ам Кафан таныттынмас кылдыр чаарттынган. Чаа-чаа заводтар, фабрикалар ында туттунган. Өске бичии хоорайларның хөгжүүрүнге Кафан үлегер-чижек болган.

В. МАНУКЯН.

Арменияның суурларының аттары чоннуң салым-чолун көрүнчүктеги дег көргүзүп келир. Ол муңгараңчыг аттарны чеже-чеже чүс чылдарда адап келген ыйнаан! Оларны орус дылче очулдурарга мындыг: «Ириндя», «Муңгагдал кызаазы» болгаш дорамчылалдың оон-даа өске чамдык сөстери-биле адаан аттарлыг.

Арташад районда ындыг суурларның бирээзиниң дугайын «Правда» солуун 1935 чылда мынчаар бижээн: «Аккан суг-биле суггартынган, кижилерниң күш-ажылчы холдары-биле ажылдап кылдынган Арарат чавызаажының магалыг чери тергиин эки түңнелди берип турар». Очерк «Геодаклага кежээ» деп эгелиг үнген. Суурнуң таарымча чок ады ынчан безин солуттунмаан хевээр турган.

Картада, очеркте, административтиг чыындыда ол аттар ынчан хевээр турза-даа, амыдырал чаарттынып, эрги аттар-биле таарышпаан. Ол «Магалыг чер» бодунуң адын кижилерге боду-ла адап бергензиг — беримчээн чоңга бараалгаткан. Суурну «Мркаван» деп адаан. Орустаарга — «Дүжүткүр» дээн.

Мркаванның чери чүс-чүс чылдарда дүжүт бербейн келгенинге хомудаан дег, тергиин дүжүдүн берип турар. Шаандагы суур аян кирип, чечектелип турар. Мркаваннар бүгү чурт-биле төрелдешкен: Арарат виноградының суксуну сибирьжилерниң, амданныг чимистер — Минскиниң чурттакчыларының, ногаалар — Уралдың ажылчыннарының столдарында.

(СЭТА).

ЧУРУКТАРДА: «Джрарат» совхозта 800 баш инек турар сүт комплекизи; Ереванда колхоз рыногу; Арарат районнуң «Двин» совхозунда виноград ажаалдазы.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Бо арынны СЭТА-ның материалдарындан белеткээн.

Хөй уругларлыг иелерни «Иениң алдары» орден-биле болгаш «Иениң медалы» медаль-биле шаңнаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң өмүнээзинден шаңнаары болза:

КЫЗЫЛ ХООРАЙДАН

Беш уругну божаан болгаш кижизиткен иени «Иениң медалы» медальдың II чергези-биле

Зоя Хертековна Хомушку — өг-бүле ээзи.

БАЙ-ТАЙГА РАЙОНДАН

Тос уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң алдары» орденниң I чергези-биле

Белек Садчаковна Калзан — «Мурнакчы» совхозтуң ажылчыны.

Кара-кыс Хертековна Сүрүң — Шуй суурда өг-бүле ээзи.

Сес уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң алдары» орденниң II чергези-биле

Раиса Шөмбуловна Кенден — районнуң эмнелгезиниң санитарказы.

Долгармаа Хертековна Салчак — Шуй суурда өг-бүле ээзи.

Клара Сенлевна Хертек — «Кара-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Чеди уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң алдары» орденниң III чергези-биле

Зоя Хертековна Дирти — «Бай-Тал» совхозтуң ажылчыны.

Куусаал Салчаковна Комбуяак — «Бай-Тал» совхозтуң ажылчыны.

Зоя Хертековна Кызан — «Тээли» совхозтуң ажылчыны.

Зинаида Хертековна Чимит — «Тээли» совхозтуң саанчызы.

Алды уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң медалы» медальдың I чергези-биле

Миңгеймаа Салчаковна Аптыы — «Тээли» совхозтуң ажылчыны.

Донгак Серенчаповна Иванова — «Кара-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Ашыс Хертековна Салчак — Бай-Тал суурда эмнелге пунктузунуң фельдшери.

Мая Өөржаковна Хертек — районнуң бухгалтери.

Беш уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң медалы» медальдың II чергези-биле

Куниемаа Өнейовна Хертек — «Кара-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Татьяна Дугар-ооловна Хертек — районда садыгжы.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОНДАН

Сес уругну божаан болгаш кижизиткен иени «Иениң алдары» орденниң II чергези-биле

Зоя Комбуевна Монгуш — районнуң ажылчыны.

Чеди уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң алдары» орденниң III чергези-биле

Майна Самдановна Донгак — «Тыва» совхозта склад эргелекчизи.

Маспак Данзыновна Монгуш — райүлетпүр комбинадының туу йбу цегиниң ажылчыны.

Шалгалдаа Дочун-Бавууевна Монгуш — РИХК-ниң ведомстводан дашкаар таңныыл килдизиниң бригадири.

Вера Шойовна Хомушку — «Тыва совхоз тудуг» каттыжыышкынның № 3 механизастаттынган көжүп чоруур колоннazының ажылчыны.

Алды уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң медалы» медальдың I чергези-биле

Зинаида Ондаровна Делгер-оол — районнуң садыгжызы.

Алефтина Шооновна Ондар — Теве-Хая суурда өг-бүле ээзи.

Көк-кыс Хаажыковна Ооржак — Элдиг-Хемниң калыкшылга школазының техниктиг ажылчыны.

Кара-кыс Сундуй-ооловна Сат — «Искра» совхозтуң ажылчыны.

Беш уругну божаан болгаш кижизиткен иени «Иениң медалы» медальдың II чергези-биле

Валентина Бопановна Куулар — РИХК-ниң ведомстводан дашкаар таңныыл килдизиниң таңныылы.

МӨҢГҮН-ТАЙГА РАЙОНДАН

Чеди уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң алдары» орденниң III чергези-биле

Надежда Хомушкуевна Демчик — Мугур-Аксы суурда уруглар садының кижизидикчизи.

Дуюкаа Каксааовна Допуй-оол — Мугур-Аксы суурда өг-бүле ээзи.

Лидия Байыр-ооловна Доскаар — «Малчын» совхозтуң ажылчыны.

Балды Иргитовна Салчак — районнуң садыгжызы.

Алды уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң медалы» медальдың I чергези-биле

Ария Будугуровна Доржу — «Мөген-Бүрен» совхозтуң ажылчыны.

Александра Иргитовна Конгаржап — «Мөген-Бүрен» совхозтуң ажылчыны.

Беш уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң медалы» медальдың II чергези-биле

Дарья Хомушкуевна Аазан-оол — «Малчын» совхозтуң ажылчыны.

Татьяна Шожаловна Дагбы — район эмнелгезиниң санитарказы.

Тамара Балдановна Сат — районнуң Культура бажыңының контролёру.

Варвара Кара-Саловна Серот — «Малчын» совхозтуң ажылчыны.

Галина Дамдын-ооловна Хертек — «Малчын» совхозтуң ажылчыны.

Оржуумаа Курседиевна Хертек — «Мөген-Бүрен» совхозта уруглар садының эргелекчизи.

(Уламчылыг).

КАТКАН ХЛЕБТЕН — КАЙГАМЧЫК ЧЕМНЕР

Хлебтиң кескиндизе када берзе-даа, ол үнелиг шынарын чидирбес. Ставропольениң колдуунда-ла магазин бүрүзүнде каткан хлебтерни чондан хүлээп алыр килдистерни ажыткан. Чондан садып алган хлеб артынчыларын ниити хоорайның дузалал ажыл-агыйы — мал чемгереринге тускайлаттынган «Восточный» совхозче доораан-на чүдүрүп чорудуп турар.

«Восточный» совхоз ставропольчулардан ай санында-ла кадып калган чартык тонна хлебти ап турар. Магазиннерниң чонга садып турары чаа хлебтерге бодаарга, ол артынчылар дээрге көңгүс эвээш болур-дур.

— Хлеб артынчылары бистиң магазинивиске эвээш кирерге бис хомудавас, а улам амыраар бис — деп, хлеб садар тен магазинниң садыгжызы Татьяна Костромина чугаалады.

— Кылыр ажыл эвээш болур бе?

— Чок, өг-бүле ажылынга дуржулгалыг, камныг ээлерниң магазинден садып алган хлеви артык боор катпас ужурлуг — деп, садыгжы медээ харылады.

Бажыңга хлебти шыгжаарынга таарымчалыг кылдыр кылган контейнерлерни ол-ла магазинде садып турар. Олар кухнянын каастазгазы болбушаан, хлебтерниң, батоннарның, булочкаларның чымчак, чидиртинмир, амданныг болур чоруун чидирбезинге дузалаар.

Ставропольениң хлеб-булочка аймаа бүдүрүп үндүрер бүдүрүлгелери садып алыкчыларга эптиг болуру-биле бичии хемчээлдиг продукцияны бүдүрүп үндүрүп турар. Улуг хемчээлдиг каравай хлебтерни өг-бүле бүрүзү-ле хары угда тендир аштери берге болгай. Ынчангаш ам бичии хемчээлдиг «каравайларны» чежени-даа садып ап болур.

Ынчалзажок, садыгжы Т. Костромина-биле чугаавыс эске утлапышкын-биле доозулган. Килдистиң садыгжызы оңу түннеди:

— Ынчалза-даа садып алганы хлевин өг-бүле бүрүзүнде камныг чип турар деп чугаалаары берге. Агаар-бойдустуң берге-даа үезинде хлеб бисте четчир. Ол — күрүневистиң бот чаалап алышкынпарының бирээзи болгай. Магазиннерде хлебтерниң өртээ эвээш. Он-он чылдарда ооң өртээ өспээн. А хлебтиң хөнүүге чанчыккан, көпеек бүрүзүн үнелевес, хлеб артынчызын тоомчага албайн черже октаптар чамдык кижилер база бар болгулаар-дыр...

Ставропольду долгандыр турар, суг чедишпес ховуларга бедик дүжүт өстүрери кайы хире берге болуп турары көскү-дүр. Колдуунда-ла чаъс чок чай эртеп, ынчалза-даа мээң өңнүүм механизатор Василий Фёдоровтуң баштаргаңы комбайн звенозу он муң ажыт чурттакчыларлыг микрорайоннуң чонунга чылда негеттиниер хлебти ажаап алган.

Фёдоров ажаалда үезинде бажыңынга ховар турар. Ооң-биле кады ийи оглу — Пётр биле Николай ховуже үнүптер. Оларга чай-хос чок үелер бо-ла туруп кээр. Чыттыр кестирип каан кызылтас мапаар эвес, ынчангаш олар чамдыкта комбайннарының чанынга тура каш-ла минута иштинде чемненип четтигиптерлер.

Фёдоровтарның бажыңынга эрткен кыжын кирген мен. Бажыңның ээзи мени хлебтен кылган амданныг муң-биле чемгерди. Каткан хлеб кескиндилерин согуна-биле холупкаш, сковородкага хааргаш, ынаар дагаа чуургазын, койнутту немээш, хабындырыптарга, тергиин амданныг чем болу берген.

Ставрополь хоорайның хлеб садыының ажылдакчылары каткан хлебтен чем кылып белеткээриниң талазы-биле шаандакы он-он хевирлерин чылып тыпкан. Янзы-бүрү гренкалар, хаарып каан хлебцы, кагжыргайдан кылган мүннер, пирогилер, пирожноелер — кызыл-тастан болгаш көк-тараадан кылган хлебтерден артынчылар турбазын дуржулгалыг кижилер бадыткап турар.

Кулинарияның байлак чемнерин магазиннерде астынган чараштыр деритинген стендилер, плакаттар бүрүн көргүзүп турар. Хоорайның хлеб садыгларының ажылдакчылары садып алыкчылар-биле ужуражылгаларны - беседаларны база организастап турар. Аңаа чыылган чоннуң мурнунга эмчилер, диеттиг болгаш эмиэшкин талазы-биле чемненилгениң технологтары чүве чугаалап, беседаларны кылыр. Аарыг чамдык кижилерге каткан хлебтиң салдары чаа кылган хлебтен ыракта артык болгай.

Чаа кылган, амданныг булочка тергиин-не чиштиг болдур ийик! Хүлээп алышкын пункттарынга хоорайжыларның каткан хлеб артынчыларын эвээшти эккеп турарынга садыгжы Татьяна Костроминаның таарыжып, сеткил ханып турары шуглуг-ла хөөредир эвес болбайн канчаар. Ынчангаш ооң чурттугаарының хөй кезии мажактың өртээн аш билир, тараажыларның бүткен хлеб бызырывчылерының ажылын үнелеп билир-дир.

Бир эвес хлеб кескиндизин, хлеб карты ажыглаттынмайн, столга артып каар болза, кажан-даа түревексинмейн, оларны магазинге эккеп бээрин утпаар. Каткан хлебтерниң артынчыларын хүлээп алыр пункттар Ставрополь хоорайдан аңгыда безин хөй-хөй хоорайларда ажыттынгылаан.

П. СТИЖКИН,
СЭТА-ның корр.
Ставрополь.

Мээң чуртум — мээң салым-чолум

ПАШАНЫҢ БАЙЛАК ТАРААЗЫ

Бүгү чуртка алдаржып чораан хереэжен тракторист Прасковья Ангелинаның урууның уруу чээрби ийи харлыг Паша Ангелинага юбилейлиг чылдың тарылгазын эгелээрин Старобешевск районда «Ильичиниң чагыглары» колхоз идегээн.

Старобешевскиниң тараалан шөлүнге бежен чылдар бурунгаар ажылдап турган комсомолчу Прасковья Ангелина Совет Чөрээн чурттуң бүгү кыстарынга мыңдыг кыйгырыг кылган: «Эргим кыстар — тракторже!». Ооң чалбыыштыг кыйгырыын ёзугаар муң-муң кыстар трактористер болган.

Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры П. Н. Ангелинаның төрүттүнген хүнүнден бээр 70 чылын чаңгыс чер чурттуглары бо чылын демдеглээр. Ооң турасказ музейинде кайгамчык солун чүүлдер бар. П. Н. Ангелинаның шылгаралгай чедиишкиннериниң дугайында материалдарны ында делгээн. Бөдүүн ажылчынчы хереэжен тракторист ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаттыгынга беш удаа соңгуткан турган. Эрге-чагырганың дээди органының депутатының кызыл мандаттарын база ында делгээн.

Совет чурттуң эң баштайгы хереэжен трактористи Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында Казахстанның карак четпес калбак-делгем ховуларынга ажылдаан, кан «аъдын» эрес-маадырлыы-биле башкарып чораан. Украин болгаш казах хереэженнер бригадазының тараашы, өстүрген болгаш ажаап алган хөй тараазын чүдүрген демир-орук эшелоннарын фронтунуң херегледингe чоруткан. Улуг тиилелгениң хереэнге оон киирген төлептиг үлүү ол-дур. 50 чылдарда кур черни шиңгээдип алыры-биле Донбасстан келген аныяктарны Прасковья Никитична өөредип, бодунуң байлак дуржулгазын оларга дамчыткан.

«Ильичиниң чагыглары» колхоз күш-ажылдың бөдүүн чепсек-херекселдериниң эгелээш, амгы үениң комплекстиг механизациязынга, «Универсал» деп бичии күчүлүг трактордан амгы үениң кедергей күчүлүг машиналарынга чедир хөгжүп, алдарлыг оруктуг эрткен. П. Н. Ангелинаның байлак тараа өстүрүп турганы колхозтуң шөлдери амгы үеде гектардан 40 центнер чедир дүжүттү берип турар. Хөй миллион орулганы колхоз ап турар. Эътти, сүттү, ногааларны бүдүрери база көвүдээн.

Прасковья Никитична Ангелинаның чүгле тарылга шөлү арткан эвес, а ооң салгакчылары ында ажылдап, алдарлыг хереэжен трактористиң үлегери-биле ажылдап турар. Ооң урууның уруу Паша Ангелина-биле кады Мария Ханахбеева, Тамара, Лариса, Нина Лоскутов угбашкылар, Софья Дубой, Валентина Романенко болгаш өске-даа хереэжен механизаторлар чурттуң кол аъш-чем байлаан — тарааны бүдүрүп турар.

Н. ТУРКИН,
Ю. ЮРИС,
СЭТА-ның корр.

Старобешево суур,
Донецк область.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА-ның корреспондентилери дыңнадып тур

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА

ХОЛ-БИЛЕ КЫЛЫР АЖЫЛДЫ — МАШИНАЛАРГА

СОФИЯ. Чурттуң эң улуг бүдүрүлге черлериниң бирээзи — Ловеч хоорайда машина кылыр заводтуң келир үеде планында ону техника талазы-биле эде дерири, хол-биле кылыр ажылдарның хемчээлин эвээжедири кол черни ээлеп турар. Бо беш чылдың төнчүзүнге чедир анаа автоматтар-биле ажылдаар 52 шуушттурулга шугумнарын тургузар, а ол ышкаш сан программазы-биле башкарар станоктарны эптеп тургузар. Олар электри болгаш автокарларның кол-кол кезектерин чазап кылыры дээн ышкаш, мыдыг улуг күш үнер ажылдарга, бүгү-ле эптээр черлерге хол-биле кылыр чүүлдерин солуур апаар.

Бүдүрүлге ажылын автоматтар болгаш механизмнер күжү-биле чорударга, ол комбинаттың чүс-чүс ажылчыннарын хостаар, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн ортумаа-биле 56 хуу бедидер арганы бээр.

БАЛАТОНДА ЭЖИНДИРИИШКИН АЖЫТТЫНГАН

БУДАПЕШТ. «Венгр далай» — Балатон хөлде пассажирлер судноларының эжиндириишкинниң шимчээшкинин эгелээн. Венгрияның «Махарт» дээр судно ажыл-агый ниитилелиниң чээрби ажыг судноларыы орай күске чедир Шиофоком, Балатон-Фюредом, Балатонем болгаш Фоньолом дээр ат-сураглыг курорт төптериниң аразынга узун-сокзаал чонка эжиндирер.

Балатон флотилиязының судноларыы чылдың-на 4 миллион чедип турар пассажирлерни сөөртүп турар.

МАЧЕТЕРОНУҢ РЕКОРДТАРЫ

ГАВАНА. Кубада боон турар ажаап алышкынның үезинде 7 миллион арроб (1 арроб — 11.5 кг.) чигир хыыргыыжын кескен баштайгы бригада Хесус Суарес Гаойля аттыг кезикчилер коллективи болган.

Ол бригада бодунуң эң тулган чедиишкинин империализтиг саттыныкчыларының Плайя-Хиронга чылча шаптырганының ам удавас болур деп турар оюнга турасказтканнар.

Хесус Суарес Гайоля аттыг бригада чигир хыыргыыжын ажаап алырының ажылдарынга үргүлчү-ле мурнуку одуругну ээлеп келген. Ол коллектив бодунуң тургустунуп келгени он ийи чыл иштинде күш-ажылчы чедиишкиннери дээш 12 катап янзы-бүрү хүндүлел шаңналдар-биле демдеглеткен.

ОРУКТУ САЛГАН

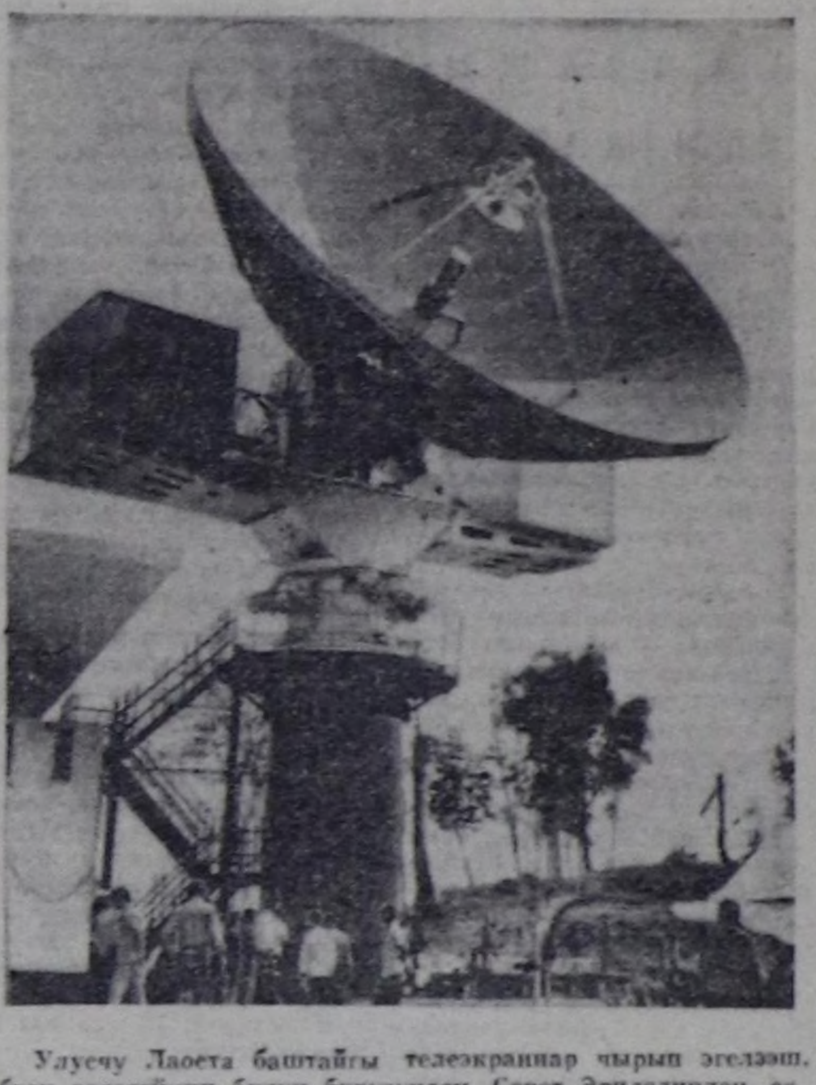
ХОШИМИН. Вьетнамның демир-орук тудугжулары ниити узуну чээрби километр демир оруктуг айыткан хуусаазындан эрте кылып доосаш, ажыглалда киирген. Ол орук Дананг—Тиенша аразында туттунган. Элээн каш он муң тонна чүъктүң далайга эштир улуг судноларын хүлээп алыр аргалыг далай порту болур Тиенша бо кунерден эгелээш, Вьетнамның «Чаңгыс эп-сеткил» дээр демир-орук шугуму-биле тудушкан. Ол чаа орук республиканың ол районунуң улам ындай экономиктиг хөгжүлдезинге дыка улуг идигдиг болур.

ХАНОЙ. Вьетнамның далай эриин дургаар чаптылган сыык суглуг черлерде балыктар, креветкалар, лангустар, кальмарлар болгаш ийиг черниң далайының өске-даа продукттары — республиканың дашкаар үндүрер чүүллериниң кедилиг хевири боор турар. Ынчангаш бо талазы-биле ажылдап турар белеткел болгаш белбаазырадылга бүдүрүлгелериниң техниктиг хандырылгазын бүгү хемчеглер-биле калбартып, чаартырының чугулазын Вьетнамның Коммунистиг партиязының V съездизиниң документилеринде онзалап айыткан.

Бо чылдың баштайгы кварталының иштинде далай продуктуларын дашкаар үндүрериниң трести чаа донурган бир муң тонна хире креветкаларны болгаш лангустарны чүдүрүп чоруткан. Бо чылын бедик шынарлыг продукцияның сатканы дээш онза демдеглеп, шаңнаар хевирлериниң дугайында керээлерни можулар-биле чарган.

Бо чылын далай продуктуларын тыварының хемчээли дыка көвүдээн.

(СЭТА).

Улусчу Лаоста баштайгы телеэкраннар чырып эгелээш, бүгү делегейниң булуң-бүрүзүнден, Совет Эвилелинден, өске-даа акы-дуңмалышкы социалистиг чурттардан чаа чүүлдерни кижилерге бараалгадып, көргүзүп эгелээн. Космос дамчыштыр харылзааның «Интерспутник» системазының чер кырында станциязы база ажылдап кирипкен. Ол «Лотос» деп адаан станция (чурукта) телефон болгаш телеграфтың идегелдиг харылзаазын, а ол ышкаш ССРЭ-ден база социалистиг дем каттыштырылгазының өске-даа чурттарындан дамчыдылгаларны идегелдии-биле хандырар. «Лотос-2» — Совет Эвилелиниң лаос улуска белээ.

ВИА—СЭТА-ның фотозу.

ХАЛДААРЫНЫҢ КЫРЫНДА

БЕЙРУТ. (СЭТА). Израильдиң шериглери болгаш Мурнуу Ливанның сепаратистериниң чепсектиг кезектери Ливан болгаш палестин улустарга удур калбак хемчээлдиг агрессияны кылырынга белеткелдерни дооскан. Мурнуу районнардан кээп турар медээлерни ёзугаар алырга, эвээш-ле дизе, ийи израиль дивизиязы Ливан-биле кызыгаарның дургаар моондеттинген. Артиллерия бооларының болгаш ракета тургузугларының шыыгларын ап каапкан, танкыларның болгаш куяктыг транспортёрларның чажырган пестерин ужудугулаан, израиль офицерлер сөөлгү чер хемчээшкиннерин кылып турар. Сапёрлар эртер оруктарны, көвүрүглерни хынап, суг моодактарын таварып эртерин хандырарынга инженер кезектери белен.

Национал-патриоттуг күштерниң (НПК) отрядтары болгаш Удурланыышкынның палестин шимчээшкининиң (УПШ) кезектери долу дайынчы байдалда турар болгаш хайгыылдап, хайгаараар ажылды күштелдирген. ПХО-нуң күүскомунуң даргазы Я. Арафат УПШ-тиң болгаш НПК-ның Ливанның мурнуу чүгүнде мурнуку туруштарын кезип көрген болгаш ол районнуң шериг удуртукчулары-биле чөвүлел хуралды эрттирип, дайынчыларны, командирлерни эң-не сереемчилелдиг боор, израиль согуушкунга өйтүр шавыышкынны бээрин белен болурунче кыйгырган.

Израиль аг-шериглериниң дайынга белеткелинге болгаш ПХО-га база Ливанга Тель-Авивтиң чагырыкчы бөлүктериниң талазындан кыжангырыышкынга шынтыы сагыш салыышкынын ылап теп эрге-чагыргалар илередип турар. Президент И. Саркис, премьер-министр Ш. Ваззан болгаш даштыкы херектер министри Ф. Бутрос олар аңгы-аңгы күрүнелерниң төлээлекчилери-биле чөвүлел хурал кылгаш, оларга, а ол ышкаш телефон дамчыштыр — араб күрүнелер каттыжышкынының чиңгине секретары Ш. Клибиге мурнуу районнарда байдалдың дугайын дыңнаткан.

Ливан чазак КНО-да бодунуң доктаамал төлээлекчизин дамчыштыр Айыыл чок чорук чөвүлелиниң даргазынга Ливан-израиль кызыгаарда эң-не дүшкүүрлүг байдалдың дугайын сагындырган. Айыыл чок чорук чөвүлелин дүргени чыылдырар эргезин Ливан ажыглаар аппаарын сагындырган.

ШҮГҮМЧҮЛЕЛДЕРГЕ ҮНДЕЗИЛЭЭШ

«Сүт-Хөл» совхозтуң Ишкин салбырының клувунга улус депутаттарының Ишкин кожээ Совединиң отчёттуг сессиязы чоокта чаа болуп эрткен. Отчёттуг үеде күүскомнуң кылып чоруткан организас-массалыг ажылдарының талазы-биле илеткелди күүскомнуң даргазы Д. С. Дулүш кылган.

Кожээ Советтиң девискээринде мал, чер ажылдыг ийи салбыр бар. Ишкин, Кызыл-Тайга салбырларының ажылчыннары отчёттуг үеде мал, чер ажылдарының, улус өөредилгезиниң болгаш культура албан черлериниң ажылын экижидер, ооң четпезин калбартыр талазы-биле элээн ажылдарны кылып чорутканын илеткелчи демдеглээн.

Ылангыя 1981-82 чылдарның кыштаглаашкын ажылдарынга салбырларның малчыннары хыпаңчалыг белеткенген. Четчир чем баазазын тургускаш, хар улуг-даа болза, бо хүннерге чедир кодан бүрүзүнде малдың байдалы эки, чаш төлү хоромчу чок камгалап алдынып турар.

Ишкин, Кызыл-Тайга суурларының чурттакчыларының дилээн ёзугаар «Сүт-Хөл» совхозтан Кызыл-Тайга суурнуң аразында автомашинаның чааглыг оруунуң тудуун чедиишкинниг доозулган. Ол орукту чоокку чылдарда Ишкин суурга чедир уламчылаары планда кирген. Кожээ Советтиң күүскому, Ишкин салбырда партия эге организациязы суурнуң чурттакчы чонунуң шефтээшкинин эрткен чылын ийи удаа организастаап, Алдыы-Ишкинниң автомашина оруунуң септелгезин чорудуп, тар черлерни алгыдып, үрелген үш көвүрүгну септээн. Ишкин, Кызыл-Тайга салбырларының төптерин чаагайжыттынган суурлар болдурарынче угланган чонунуң шеф ажылдарын организастап арттырган. Тал, терек, чодураа, дыт, пөш болгаш чадан үнүштер культура албан черлериниң девискээринде, бажыңнар чанында немей тарыттынган.

Үстүнде кылдынган ажылдар-биле чергелештир мал, чер ажылдарында болгаш ниитиниң корум-чурумунуң камгалалында чамдык четпестерниң барын илеткелчи болгаш саңал бергеннер шүгүмчүлекчи ёзу-биле демдеглээн. Тодаргайлаарга, отчёттуг үениң дургузунда салбырларда мал бажын өстүрер болгаш малдың чаш төлүн камгалап алыр план ыракта четпес күүсеттинген. Малды оорлаар, самчыгдаар, орнаар чоруктар кайы-даа салбырда бар. Кызыл-Тайга салбырда 23 бода малды, 237 өшкүнү, 27 чылгыны харысалга чок ийи чаңгыс кижилер чидирип, самчыгдаан. Ол ышкаш Ишкин салбырда 30 хойну, 37 өшкүнү, хөй саны чылгыны болгаш мыйыстыг бода малды кадагалап турар ээлери оскунгулаан. Күрүнеге садар малдарны оваарымча чок узуп турар, бичии назылыг, деңзизи кудуу малдарны болгаш чамдыкта аныяк төрүүр малдарны садып турар. Ооң уржуундан салбырларда, харын-даа совхозта төрүүр малдың баш саны бүдүрүлге планында көрдүнгенинден ыракта кудулаан.

Ишкин салбырның күрүнеге саткан бир сарлыгның ортумак деңзизи 191 кг. Кызыл-Тайга салбырның бир инээниң деңзизи 212 кг. Кызыл-Тайга, Ишкин салбырларының сатканы бир баш шээр малының ортумак деңзизи 29—30 кг болуп турар.

Салбырның кайызында-даа тарылга шөлдери суггарарынга таарымчалыг. Ындыг турбуже, суггарылганы шын эвес организастап, органиктиг болгаш минералдыг чемишчидилгени билдилиг ажыглавайн турарындан кайы-даа салбыр эрткен чылын ортумаа-биле 1 гадан чүгле 4,5 центнер тараа культуразының дүжүдүн алыр чаржынчыг болган. Ооң чылдагааны совхозта чер ажылының тускай эртемниглери черниң кыраанындан дүжүт чавыс боор турар деп хоозун тайылбыр бээри-биле кызыгаарлаттынып турары шын эвес деп илеткелчи болгаш саңал берген депутаттар чөптүү-биле шүгүмчүлээннер.

Ишкин кожээ Советтиң девискээринде ийи школа бар. Олар өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарны чедиишкинниг чорудуп турарлар. Культура албан черлериниң кошкак ажылынга илеткелчи доктаап, ылангыя Ишкинниң кожээ клувунуң ажылы амгы үениң негелделеринге ыракта дүүшпейн турарын, ол клубка баарга соок, хирлиг, чамдыкта одаар чүүл үстү бээр таварылгалар турганын илеткелде айыткан. Эрткен чылын районнуң агиткультбригадаларының урап чүүл көрүлделери [illegible] рипиптээн. Клубтуң чанында агиткультбригада тургустунмаан.

Кожээ Советтиң организастыг бирги сессиязының соонда тос сессиялар эрткен турар ужурлуг турда, чеди сессия болган. Ийи сессия чылдагаан чок черге үзүлген. Эрттирген сессияларга 12 күүском хуралдарынга янзы-бүрү он алды айтырыгларны чугаалажып, доктаал-шиитпирлерни хүлээп ап турза-даа, оң күүселдезинче күүскомнуң кошкак кичээнгей салып келгениниден чамдык шиитпирлер саазын кырында арткан. Күүском хуралдары чамдык айларда чаңгыс-даа болбайн баргылаар таварылгалар бар. Советтиң күүскомунуң херек эмгелелин чогуур негелдеге дүүштүр кылбайн турар. Ооң түңнелинде район күүскомга сессиялар, күүскомнар протоколдарын четче дужаавaан.

Кожээ Советте 23 депутат бар. Чамдыктары боттарының соңгукчулары-биле чогуур үезинде ужурашпайн турар, ужуражып турза-даа, хуралдарының протоколдарын чогуур үезинде киирбейн турарындан, депутаттарның округтарга болгаш соңгукчуларның чагыгларының күүселдези дээш кайы хире, канчаар ажылдап турары билдинмес. Кожээ Советтиң күүскому чонун хомудал, билдириишкиннерин чогуур үезинде сайгарып, харыылаар ажылдарны кошкак чорудуп келген.

Ишкин кожээ Советтиң отчёттуг сессиязынга депутаттарның шүгүмчүлелдиг саналдарынга үндезилээш, чогуур түңнелди кылып, ажылда бар четпестерни ылавый чайладырынче угланган хемчеглерни алырын айтып турар шиитпирни сессия хүлээп алган.

К. ОСКАЛ-ООЛ,
Кызыл-Тайга школазының директору, Ишкин кожээ Советтиң депутаты.

ДЕЛЕГЕЙНИҢ ХООРАЙЛАРЫНДА, НАЙЫСЫЛАЛДАРЫНДА

ГАВАНА. Сантьяго-де-Куба хоорайда Антонио Масео аттыг чылыглыг электростанцияның эде деришкинин болгаш калбартыышкынын шаптын чорудуп турар. Кубада хемчээл талазы-биле ийи дугаар улуг ол хоорайда чаа тудуп турар пөс-таавы комбинадынга болгаш өске-даа үлетпүр бүдүрүлгелеринге хоюу бээр бешки энергоблокту эптээри дооступ турар. Электростанцияда ажылдап турар куба тудугжулар база совет тускай эртемниглер чаа агрегаттан июль 26-га — Кубаның национал байырлалы — Национал тура халыышкын хүнүнге чедир үлетпүр тогун бээрин хүлээнген.

ЛОНДОН. Британ хоорайларның кризиске таваржып, улам дорайтап турары болза, М. Тетчерниң консервативтиг чазааның улуска удур угланыышкынының түңнели болур. Муниципал (тус черлерниң) эрге-чагыргаларының ассоциациязының илеткелинде айытканы ёзугаар алырга, апрель 1-де эгелээн бо саң-хөө чылында ажылдап кылган акшаландырыышкынна хоорайларга чарыгдалдар ам-даа 20 хуу, азы 741 миллион фунт стерлинг акшага кызырлырын көрген. Ындыг хемчег 20 чылдардан бээр эң кудуку байдалда келген чурттап тудуунуң хемчээлин улам эвээжедир деп, ол документиде айыткан. Ооң аңгыда муниципал эрге-чагыргалар бажың хөлезиниң улам өстүрер ужурга таваржыр.

Британ найысылалдың транспорт харылзаазы онзагай бергедээшкиннерге таваржып турар. Метроларга болгаш автобустарга чоруурунуң хөлезиниң бо чылдың март төнчүзүнде ийя катап улгаттырган соонда метро, автобустарга олурар лондончуларның саны 800 муң кижиге кызырылган. Найысылалдың транспорт эргелели саң-хөө байдалының нарышдааны-биле холбаштыр маршруттарга автобустарның санын 10 хуу кызырар деп шиитпир хүлээп алган. Чоокку айларда автобустарның 17 маршруттары ажылдавастаар.

Профэвилелдерниң медээлерин ёзугаар алырга, транспорт хөлезиниң улгаттырганының сөөлгү түңнели болза, 4 муң хире транспортчуларның ажылдан үндүртүрү болур.

БАРЫЫН БЕРЛИН. Албанның медээлерин ёзугаар алырга, март төнчүзүнде Барыын Берлинде 70 муң ажыл чоктар бар, азы күш-ажыл кылыр чурттакчыларның 8,7 хуузу болур.

«Артык» кижилерниң саны бир-ле дугаарында аныяктардан. Даштыкыдан келген ажылчыннардан немежип турар. 20 хар чедир назылыг оолдар, кыстардан күш-ажылче хаара туттунмайн барганнарның саны сөөлгү 12 айда 86 хуу өскен. Барыын Берлинде чурттап турар даштыкы ажылчыннарның 14 хуузу шуут ажыл чок.

СТОКГОЛЬМ. Швед найысылалга ажыл тып алыры конгуг берге. «Стокгольм-Тидинген» солуннуң бижээни-биле алырга, Улуг Стокгольмнуң девискээринде шуут ажыл чоктарның саны амгы үеде 13700 кижи четкен, ол дээрге чуртта ниити ажыл чоктарның санының 10 хуузу болур. Эрткен чылдың ол үези-биле деңнээрге, ажыл чок чорук 55 хуу өскен болгаш сөөлгү 30 чылдарның-биле деңнээрге, эң улуг хемчээлде четкен.

Келир үе база өөделээшкин мандар идегелди бербес хевирлиг. Швед телеграф бюрозунуң айытканы ёзугаар алырга, чоокку каш айларда Улуг Стокгольмда ажыл чоктарның санынга муң-муң ажылчыннар болгаш албанхаакчылар немежир.

(СЭТА).

ЧУРТТУҢ КОЛ БИБЛИОТЕКАЗЫ

МОСКВА. ССР Эвилелиниң Күрүнениң Ленин орденниг В. И. Ленин аттыг библиотеказы — Совет Эвилелиниң национал библиотеказы болбушаан, ССРЭ-ниң улустарының болгаш даштыкы литературакын база хол-биле бижээн номнарның делегейде эң улуг ном шыгжамыры апарган.

Ук библиотекада 31 миллион номнар, журналдар, солуннарның чылдар аайы-биле комплектилери, ноталар, карталар бар. Олар шупту делегейниң улустарының 247 дылдарында парлаттынган.

ССРЭ-ниң улустарының 91 дылдарында үнген литература бөгүн мында бар, оларның дыка хөйү Октябрь революциязының мурнунда үжүк-бижик чок чораан улустарның номнары. В. И. Ленинниң чогаалдарының саны ССРЭ-де чылдан чылче көвүдеп орар. Совет эрге-чагырганың чылдарында В. И. Ленинниң чогаалдарын 14700 катап үндүрген, ооң ниити тиражы—560 миллион 700 муң четкен.

ЧУРУКТА: В. И. Ленинниң ССРЭ-ниң улустарының дылдарында үндүрген номнары.

В. КОШЕВОЙНУҢ фотозу. СЭТА-ның фотохрониказы.

ДОКТААМАЛ КИЧЭЭНГЕЙГЕ

Социалистиг Ада-чуртту камгалаар дугайында В. И. Ленинниң чагыгларын күүседип тура, партия болгаш Совет чазак чурттуң камгалазын быжыглаарынче мөгаг чок сагыш салып турар.

СЭКП-ниң XXVI съездизинге Отчёт илеткелинге эш Л. И. Брежнев мынча дээн: **«Отчёттуг үеде партия болгаш чазак чурттуң камгалал күчүзүн болгаш ооң Чепсектиг Күштериниң быжыглаарының айтырынче чаңгыс-даа хүн сагыш салбайн барбаан. Делегей байдалы ынчаар негеп турар...»**

Күрүнениң камгалал ажылдарының кол тудуш кезээ—хамааты камгалалы.

Хамааты камгалалын боттандырып, чурттакчы чонну массалыг узуткаашкынның чепсээнден камгаланырынга өөредири партияның, күрүнениң, бүгү улустуң херээ. Совет эрге-чагырганың тургустунганының баштайгы хүннеринден-не хамааты камгалалын тургузар болгаш ону сайзырангайжыдар айтырыгны партия салган. Даштыкы интервентилер-биле болгаш иштики контрреволюция-биле демиселдиң чылдарында чуртта агаардан халдаашкынга удур болгаш химиктиг будумелдерге удур камгалал ажылдары чуртка эвээш эвес чоруттунган турган.

Үжен чылдарның эгезинде, делегей байдалының чидиглениңи турарын өөрениш көргеш, хамааты камгалалының бо хевирин улам сайзырадырынче партия кичээнгейин күштелдирген. 1932 чылдың октябрь 4 —хамааты камгалалының тургустунган хүнү.

1939 чылдың март айда болуп эрткен партияның XVIII съездизиниң шиитпиринге кол черни агаардан халдаашкынга удур камгалал' ээлээн. Съезд бо талазы-биле тускай айтышкынны база хүлээп алган.

Партияның ол айтышкынналарын күүседип тура, агаардан халдаашкынга удур камгалал хөй ажылды кылган: агаар дүвүрээзини болганда кижи кирер камгалалдыг черлерни кылып, кижилерни камгалапырының чурумунга өөреткен. Бо бүгүнүн ужур-дузазы Ада-чурттуң Улуг дайынының баштайгы хүннеринде-ле тылдың камгалалынга көзүлген. Агаардан халдаашкынга удур камгалалдың дайынчылары дораан-на дайынның мурнуку шугумунга барган.

Дайын доозулган соонда, агаардан халдаашкынга удур камгалалдың улуг ужур-дузазын өөренип көргеш, ракета-ядролуг үеде чурттуң камгалалын быжыктырары-биле ону эде организастаарын партия, чазак шиитпирлээн. Ынчангаш ону ССРЭ-ниң Хамааты камгалалы деп эде организастаан. Амгы үеде Хамааты камгалалы (ХК) чурттуң бүгү девискээрин шыва алы берген.

Хамааты камгалалы

ССРЭ-ниң Хамааты камгалалын тургускаш, партия болгаш чазак ооң мурнунга тодаргай сорулганы салган: «...Чурттакчы чонну массалыг узуткаашкындан камгалаарын, дайын-халап үезинде улус ажыл-агыйының быжыг турушкуг болурун, амгы үениң чепсек-херекселин удурланыкчының ажыглаашкындан үрелип хоозураан чүүлдерни катап тургузарын боттандырар...»

Хамааты камгалалы-биле холбашкан ажылдарның пропагандазы — күрүнениң болгаш хөй-ниити организацияларындан улуг негелделиг, нарын айтырыг. Бо талазы-биле пропаганда ажылын СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1966 чылдың май 7-де үндүргени доктаалга үндезилеп, үлетпүр бүдүрүлге, албан организация черлери, ССРЭ-ниң Культура министерствозунуң албан черлери, ССРЭ-ниң Телевидение болгаш радиодамчыдылга талазы-биле күрүне комитеди болгаш оон-даа өске албан организациялары доктаамал чорудар ужурлуг. Ол ышкаш «Билиг» ниитилел организациялары, солуннар, журналдар редакциялары, ДОСААФ комитеттери, профэвилел, комсомол болгаш оон-даа өске хөй-ниити организациялары хамааты камгалалын пропагандалаар ажылга эң идепкейлиг киришкен турар.

Республиканың ДОСААФ комитединде, Улуг-Хем, Кызыл, Бии-Хем районнарда, Садыг, Иштики херектер министерстволарында хамааты камгалалының пропагандазы багай эвес. Оларда лекциялар доктаамал номчуттунуп, кинофильмнер үнүп турар.

Чамдык районнарның, министерстволарның, ведомстволарның, эргелелдерниң бүдүрүлге болгаш кедээ ажыл-агый организацияларының удуртукчулары хамааты камгалалының айтырыгларынче, ыландыгыя ооң пропагандазынче кичээнгейни кошкак салып турар. Юон чижээнге, Тес-Хем, Эрзин, Барыын-Хемчик болгаш оон-даа өске районнарны адап болур.

Чурттакчы чон ортузунга хамааты камгалалының пропагандазын чорудар ажыл культура-чырыдышкын албан черлеринге, библиотекаларга дорт хамаарышкан турда-ла, оларда ажыл шоолуг чорувайн турар.

Клубтар, культура бажыңнары, автоклубтар, культураның болгаш дыштанылганың парктары чон ортузунга айтырыг, харыы кежээлерин, викториналарны, аас журналдарын, лекция, беседаны, темалыг кежээлерни, конференцияларны база дайынның болгаш күш-ажылдың хоочуннары-биле, Совет Эвилелиниң, Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары-биле, хамааты камгалалының тергииннери-биле ужуражылгаларны доктаамал эрттирер хүлээлгелиг. Бо талазы-биле ажыл республикада ам-даа куду деңнелде.

Партия болгаш чазак совет кижилерниң тайбың ажылдажын, чуртталгазын хандырар дээш бүгү-ле болдунар аргаларны ажыглап турар. Бодувуста бар аргаларны долузу-биле ажыглап турган, хамааты камгалалын сайзырангайжыдып, ооң пропагандазының дээштиг дээш бүгү күштү салып турган, идепкейлиг ажылдаары бистен негеттинип турар. Чедиишкиниг ажыл ССРЭ-ниң Хамааты камгалалының 50 чылынга белээвис болур.

А. САГАЛАКОВ,
республиканың Хамааты камгалал штавының начальнигиниң пропаганда талазы-биле дузалакчызы.

Сибирьниң бирги чери дээш — ТЕННИС-82 — КЫЗЫЛ

ЧЕМПИОНАТ ДООЗУЛГАН

Стол теннизи сөөлгү чылдарда бүгү-делегейде эң-не нептереңгей спорттуң хевирлериниң санында кирип бар чыдар. Ону амгы үеде 90 ажыг чурттарда сайзырадып, ойнап турар. Ынчангаш стол теннизи 1988 чылда болур чайгы Олимпий оюннарының программазында кирген. А ол чорук спорттуң бо хевирин улам массалыг болурунга улуг идигин бээри чугаажок.

Бистиң чуртувуста спорттуң бо хевири база чогуур сайзыралды ап бар чыдар. Совет спортчулар сөөлгү чылдарда Европа болгаш делегей маргылдааларынга чедиишкиниг киржип, чаңгыс эвес удаа бедик шаңналды чаалап ап келгеннер. Стол теннизи Россия Федерациязында база аныяктарның-даа, улуг-даа улустуң ынак оюннарының бирээзи.

Россияның зоналар аайы-биле бирги чери дээш чемпионадынга Сибирь зоназының теннисчилери бедик көргүзүглерни чедип ап турарлар. 1982 чылда ук зонаның бирги чери дээш маргылдаа бистиң республикага болуп эрткени өөрүнчүг. Чүге дээрге тыва черге спорттуң бо хевиринге Россияның эң шылырак дээш теннисчилери күжүн шенежип, бедик арга-дуржулгазын, аваангыр-кашпагайын оюннар үезинде көргүзүп, спорттуң бо хевирин бистиң республикага пропагандалаарынга төлептиг улуг-хуузун кииргеннер.

Сес командалардан ойнаан 32 теннисчилерниң арразында 10 кижи ССРЭ-ниң спорт мастери, 14 кижи аңаа кандидаттар. База ол ышкаш делегей Сибирь зоназының чемпионун ат дээш ойнааннар. Ынчангаш команда болгаш хуула бирги чер дээш маргылдаа кончуг солун болган.

Иркутск областан келген 4 спортчунуң ужу ССРЭ-ниң спорт мастери, Красноярск крайдан келген теннисчилерниң составы база ындыг болган. Чогум-на оларның арразынга команда талазы-биле бирги чер дээш спортчу демисел солун болган. Түңнелинде Иркутск областан келген спортчулар шылгараш, чемпион атка четкеннер. Омск областың теннисчилери—үшкү черде.

Херээжен теннисчилерниң арразынга зонаның тулган чемпиону ат дээш оюн Красноярск крайдан келген делегей чергелиг спорт мастери, Абаканның педагогика институдунуң студентизи Ирина Запевалова биле ооң командада эжи Наталья Чиркова оларның арразынга болган. Маңаа бедик арга-дуржулгалыг Ирина Запевалова эжин 3:2 санга тиилээш, чемпионнаан.

Ирина Запевалованың хары ам 18. Ол амгы үеде ССРЭ-ниң шилиндек командазының кежигүнү. Бо аныяк спортчу эрткен чылын элээди уруглар арразынга Европа чемпиону деп бедик атты чаалап алган. 1980 чылда Ирина Россияның шилиндек командазының кежигүнүнге кирип, Чехословакияга болган делегей маргылдаазынга чедиишкиниг киришкеш, делегей чергелиг спорт мастериниң нормазын чедип алган. Үстүнде адааныыс эжишкилер ийилеп ойнаарынга база чемпионнааннар.

Эр улустуң арразынга Иркутск областың Усолье-Сибирск хоорайдан келген, ССРЭ-ниң спорт мастери Никита Бенчаров чаңгыс-даа кижиге уттурбайн, бирги черже үнген. Ийиги черни ооң командада эжи база ССРЭ-ниң спорт мастери Сергей Грудинин ээлээн. Олар ийилеп ойнаарының маргылдаазынга база шылгарааннар. Бо ийи спортчунуң кайызы-даа Совет Эвилелиниң эң шылырак дээш 25 теннисчилериниң санында киргеп, ССРЭ-ниң шилиндек командазының кежигүнүнге кандидаттар боор турарлар.

Болуп эрткен маргылдаага бистиң республиканың шилиндек командазының кежигүннери чаңгыс-даа команданы удуп чадааш, эң сөөлгү черни ээлээннер. А тус-тус оюннарда бистиң командавыстың кежигүннеринден чаңгыс-даа спортчу өске черлерден келген теннисчилерни удуп шыдаваан. Ол чорук спорттуң бо хевиринге бистиң теннисчилеривистиң Сибирьниң өске черлеринден келген спортчуларындан белеткел талазы-биле оранчок чыдып калганын бадыткап турар.

Спорттуң бо хевирин бистиң республикага сайзырадып, ооң секцияларын чер-черлерге ажыдып, ынаар аныяктарны хөйү-биле хаара тудуп болурунуң аргалары бар. Ооң дериг-херекселдерин хоорай, суур бүрүзүнге кылып ап болур. Ынчангаш стол теннизин спорттуң массалыг хевири, ону район, суур бүрүзүнге нептередири чугула.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТАРДА: эр улустуң арразынга чемпионнаан, ССРЭ-ниң спорт мастери Н. Бенчаров; херээжен спортчуларның арразынга ийилеп ойнаарынга тиилекчи болган И. Запевалова биле Н. Чиркова олар оюн үезинде.

ДЫШТАНЫР ХҮНДЕ

Волейболга бирги чер дээш маргылдаа Хайыракан суурга эрткен. Аңаа Улуг-Хем районнуң барык бүгү ажыл-агыйларының, Кызыл районда «Х Улуг хурал» совхозтуң волейболистери киришкен.

Түңнелинде «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң командазы тиилээн, ийиги, үшкү черни Чааты биле Ак-Тал суурлардан келген командалар үлешкен. Волейбол соонда 32 шиилиндек мөге хүрешкен.

С. КОНГАРЖАП.

Олчалыг ойнаашкын

1982 чылдың март айда Ленинградка ойнаткан лотереяларның үндүрүлгези Кызылдың чурттакчыларынга ойнаштыг болган. Ылаңгыя Кедээ ажыл-агый министерствозунуң чолаачызы Василий Доржуевич Монгуш ВАЗ 21011—«Жигули» автомашинаны ойнап алган. Персоналдыг пенсионер А. Н. Торжуга хеп чуур машина ойнаашкынга таварышкан.

Кызыл хоорайның нүш ажылчы ажаалга кассазы чүгле апрельдиң бо хүннеринде безин лотерея ойнакчыларынга 20 муң рубльди төлеп берген.

Р. ЮРКОВА,
Төп ажаалга кассазының экономизи.

ХАРЫЫСАЛГАЛЫГ БОЛУР

Улус ажыл-агыйынга, машина-техникага, хөй-ниитиниң өнчү-хөреңгизинге өрттүң когаралы улуг. Ындыг болганда өртке удур хемчеглерни ажыл-агыйларга, бүдүрүлге черлеринге тургузары чугула. Ылаңгыя хөй машина-техника турар гаражтарга өртке удур айыыл чок чорукту хандырар болгаш кижизидилге ажылын бүгү талалыг чорудар.

Кызыл хоорккүускомунун иштики херектер килдизиниң таңныыл албанының хайгааралында бүдүрүлгелер, албан организациялар хөй. Ук албанның таңныылдары, бригадалары албан черлерниң, бүдүрүлгелерниң бажыңнарын дүне шыңгыы хайгааралга алгап. Ындыг болза-даа, ук бүдүрүлге черлериниң ажылдакчыларының талазындан корум-чурум хажыда бээр чоруктар бар. Чижээ, № 2, 14 механизация эргелелдериниң автобаазаларының чолаачыларының талазындан корум-чурум үрээшкиннери тургулаан. Ажыл шагының соонда гаражка арагалаар чорухтар бо-ла болу бээр таварылгалар турган. № 2 механизация эргелелиниң гаражынга арага ишкеш, машиназының кабиназынга удуп хонар безин чоруктар барын илереткен.

Таңныыл албанының ажылдакчыларының мурнунда харыысалга улуг. Хөй-ниитиниң өнчү-хөреңгизин караккап кадагалаар хүлээлгени оларга берген, ындыг болганда, харыысалга, негелде олардан улуг. Ындыг турбуже, таңныыл албанының ажылында четпестер, чедир шиитпирлеттинмейн турар айтырыглар бар. Участоктарда таңныылдарның ажылын бригадалап доктаамал хынап көрбейн турар. Чижээ, килдистиң № 15 бригадазының ол талазы-биле ажылы суда. Контролёрларның, таңныылдарның талазындан күш-ажылдың сагылга-чурумун хажыда бээр таварылгалар база бар. Харыысалга чок чорук күзенчиг эвес түңнелдерге чедирип болгай. Ажылдың кайы-даа участок бүрүзүнге хөй-ниитиниң өнчү-хөреңгизин камгалаар херекке бедик харыысалга, быжыг сагылга-чурум негеттинер.

С. САНДЮ.

Сүд залындан

АРАГАЛААН УРЖУУНДА

Аныяк организмни арага-биле хораннаарга, кижи арып-пүрүп оскунуп, кем-херек үүлгедиринге чедер болгаш чоннуң буруу шавыышкынынга таваржыр.

Данил Авыгаевич Шомбуй 1950 чылда төрүттүнген. Ол мурнунда хуу өнчү оорлааны дээш РСФСР-ниң Кеземче хоойлузунуң 144 чүүлү-биле шииттирген, 1980 чылдың августа хостаткан. Ол бодунга кандыг-даа түңнел үндүрбээн болгаш шын оруунче кирбээн. Оон бээр доктаамал ажылдавайн турган. 1981 чылда ол Тес-Хем районда Чыргаланды школазынга ийи ай хире одакчылап ажылдаан. Ол үеде арагалап, ажыл шагы үзүп турган.

1981 чылдың май 8-те Самагалдай суурдан кожазы бажыңга арагалааш, кежээ дүне бажыңынга одеколон ижип алгаш, Самагалдай суурда аъш-чем магазининден водка оорлаары-биле чорупкан. Таңныыл М. О. Көкүүнүң ажылдаар черинде чок турганын ажыглааш, магазинниң шоочаларын ап чораан хирээзи-биле үзе хирээлеп киргеш, 5 шил водканы оорлап алгаш, хараган арразынга чажырып суп каап, «Аңдажаан бөрү даг өру маңнаар» дээн ышкаш, катап келгеш, бир хааржак водканы оорлап алгаш, бар чорда таңныыл эскерип каан. Девидээн таңныыл ону балыглай боолаптарга, хааржакта водказын октапкаш, дезипкен.

Үстүнде үүлгеткен херээ дээш Д. А. Шомбуйну районнуң улус суду РСФСР-ниң Кеземче хоойлузунуң 89 чүүлүнүң 2 кезээ-биле шыңгыыраткан чурумга 3 чылда хостаглазын [illegible].

В. БОРИСОВ.

АПРЕЛЬ 16-ДАН 18-КЕ ЧЕДИР

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

АПРЕЛЬ 16-ДА
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00—«Үе». Информастыг программа. 8.40—Эртенги гимнастика. 8.55— «Дуруяа чүглери», «Солагай». Мультфильмнер. 9.45 — Белоруссияның танцының Күрүне ансамблиниң көргүзүү. 10.25—«Бажында эр кижи». Уран-чечен телефильм. 11.30—Телемедээлер. 11.35—14.15—Чапсар. 14.15—Телемедээлер. 14.35 — Бүгү-эвилелдиң коммунистиг субботниигинге уткуштур. Документалдыг: «Улуг эгелээшкинниң чалбыыжының чаштанчыларындан», «Партийжи пропагандист», «Бригаданың тывылганы», «Хожудап турарлар чокка ажылдаар»— деп фильмнерден тургустунган программа. 15.30 — «Орус чугаа». 16.00—Москва болгаш москвачылар. 16.30 — Чурттар арразының лауреады Л. Ширина ырлаар. 17.05—17.20— Чапсар. 17.20—«Бо фантастиктиг делегей». Дамчыдылганы Совет Эвилелиниң ийи дакпыр Маадыры, ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавы Г. М. Гречко чорудар.

КЫЗЫЛДАН

18.30—Телемедээлер.

МОСКВАДАН

18.45—Бөгүн делегейде. 19.00—«Мал ажылы — шалыпчы фронт». Рязань областа «Искра» дээр, хаван азыраар комплекстиң дуржулгазының дугайында дамчыдылга. 19.15—Гнесиныых аттыг күрүнениң музыка-педагогика институдунуң камерлиг оркестри РСФСР-ниң уран чүүлүнүң алдарлыг ажылдакчызы О. Агарковтуң удуртулгазы-биле ойнаар. 19.40— «ТТ-ның экраны эң-не баштай». «Кадынн кым-даа билир». Уран-чечен фильм.

21.00—«Үе». Информастыг программа. 21.45—23.30—Хоккейге делегей чемпиону дээш маргылдаа. Канаданың болгаш ЧССР-ниң шилиндек командалары ужуражыр. 2-ги, 3-кү үелер. Финляндиядан дамчыдылга. Чапсар үезинде—Бөгүн делегейде. Информастыг үндүрүлге.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

12.00 — Англи дыл. 12.30—Төөгү. 7-ги класс. Емельян Пугачёвка удурткан тараачыннар дайыны. 13.00—XVIII вектe орус уран чүүл. Скульптура. 13.35—География. 8-ки класс. Балтий чоогунуң экономиктиг районы. 14.05—Н. В. Гоголь. «Ревизор». 14.35—Бойдус дугайында эртем. 4-кү класс. Янзы-бүрү үнүштер. 14.55— К. Кулиевтиң шүлүктери. 15.25—«2000 чылдың энергетиказы». Эртем-тайылбырлыг фильм. 15.50—Телемедээлер. 16.00—18.30— Чапсар. 18.30 — «Хөглүг потажыгаштар». («Орбита-3»).

КЫЗЫЛДАН

18.45—«Аяя тову». Информация-публицистиг программа.

МОСКВАДАН

19.05— Хоккейге делегей чемпиону дээш маргылдаа. Швецияның болгаш АКШ-тың шилиндек командалары ужуражыр. Финляндиядан дамчыдылга. 19.50— «Тамчыктыг удуңар, чаштар!». «Эң бичии часчыгаш». Мультфильм. 21.00—«Үе». Информастыг программа. 21.35—23.10— «Николай Бауман». Уран-чечен фильм.

АПРЕЛЬ 17-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00—«Үе». Информастыг программа. 8.40— Эртенги гимнастика. 8.55— «Кадык болуксазынаа». (Күш-культуржуларга сүмелер). 9.00—ССРЭ-ниң Орук харылзаалар министерствозунуң үлегерлиг урер хөгжүмү ойнаар. 9.20—АБВГД-жигеш. 10.05— «Аданелер, силерге». 10.35—«Спортлотонуң» 16-гы тиражы. 10.45— Совет ыры концерти. 11.15— «Коммунистер». Совет шүлүкчүлерниң чогаалдарын ёзугаар тургускан шүлүктер композициязы. 11.45— Таджик ССР-ниң улустуң артизи Н. Рахматова ырлаар. 12.35 — «Моон соңгаар ынчанмас мен». Документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү. Мосхоорккүускомунуң иштики херектерниң кол эргелелиниң КАИ эргелелиниң начальниги генерал-майор А. П. Поздряков дамчыдылганың эгезинде чүве чугаалаар. 13.00—«Үнүштер аймаа». Дамчыдылганы биология эртемнериниң кандидады Г. М. Проскурякова чорудар. 13.45— «Англияга кым кыжаныл турарыл?». Великобританияда дайынга удур шимчээшкин дугайы. Автор—В. Ильяшенко. 14.15—Бөгүн делегейде деп дамчыдылга. 14.30—Уругларга фильм: «Немухиниң музыкантылары». В. Каверинниң тоолун ёзугаар тургускан. 15.40—«Дириг амытаннар амыдыралы».

КЫЗЫЛДАН

16.40—Коммунистиг субботниктиң хүнүнүң медээлери.

МОСКВАДАН

16.55—Политиктиг хайгааракчы Л. А. Вознесенскийниң беседазы. 17.25— Хоккейге делегей чемпиону дээш маргылдаа. ССРЭ-ниң болгаш Швецияның шилиндек командаларының ужуражышкыны. Финляндиядан дамчыдылга. 19.25— Коммунистиг субботниктиң медээлери. 19.40—«82-ниң ырылары». Останкинода концерт залындан дамчыдылга. 21.00—«Үе». Информастыг программа. 21.45—23.25 —«Эрте-бурунгунуң детективи» деп телешииниң баштайгы көргүзүү. Ч. Диккенс биле Э. Понун новелзазын ёзугаар тургускан. Ооң соонда—телемедээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

Свердловск хоорайның телевидениезиниң программазы:

14.20—1. «Бистиң Урал чериниң». Киноочерк. 2. «Даш челээш». Уралдың геология музейиниң залдарынга телеэкскурсия. 3. Свердловск хоорайның профөөредилгезиниң Аныяктар ордузунуң улустуң танцызының ленинчи комсомолдуң лауреады ансамблиниң концерти. 15.20—«Шуурган оглу». Эстонияның улустуң чогаалчызы Ю. Смуулдуң дугайында дамчыдылга. 16.05—«Пионерияга ёзулал!». Таллинниң пионерлер ордузунуң уругларының бот-тывынгыр уран чүүл коллективтериниң оюну. 17.00—«Бистиң-биле кады кыл, бис ышкаш кыл, бистерден эки кыл». ГДР-ден дамчыдылга. 18.00 —«Музыкалыг киоск» 18.30—Делегейде болуушкуннар дугайында дончулал. 18.45— В. Шкваркин.— «Бөдүүн кыс». Телешии. 20.00—«Тамчыктыг удуңар, чаштар!». «Хуулгаазынныг экран». 20.15—«Кадыкшыл». Эртем-тайылбырлыг программа. 21.00—«Үе». Информастыг программа. 21.45—23.55— «Директорнуң хууда амыдыралы» деп уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 1-ги, 2-ги сериялар.

АПРЕЛЬ 18-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». Информастыг программа. 8.55—Эртенги гимнастика. 9.15—«Дамырактар». Д. Покровскийниң удуртулгазы-биле улусчу хөгжүмнүң ансамбли дамчыдылгага кирип.

9.45 —«Оттурукчу». 10.15 — «Совет Эвилелинге бараан боор тур мен». 11.15—«Кадыкшыл». Эртем-тайылбырлыг программа. 12.00 — «Эртенги почта» деп музыка программазы. 12.30 — «Шуптузун билип алыксап тур мен». Киножурнал. 12.45 —«Кедээ шак». 13.45 — «Музыкалыг киоск». Дамчыдылганы Э. Беляева чорудар. 14.15 — «Эртем амыдыралы». 15.00 —Совет эртем хүнүнге уткуштур музыка программазы. 15.45—«Делегей панорамазы». 16.30 — «Леопольд диисиейниң базыды». Мультфильм. 16.35 — 16.50 — Чапсар. 16.50 —«Кино аян-чоруктарның клуву». Дамчыдылганы Ю. А. Сенкевич чорудар. 17.50 —«Кинопанорама». Дамчыдылганы — кинорежиссёр Э. Рязанов чорудар. 19.00 — Хоккейге делегей чемпиону дээш маргылдаа. ЧССР-ниң болгаш ССРЭ-ниң шилиндек командалары ужуражыр. Финляндиядан дамчыдылга. Чапсарда телемедээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

14.20 —Күрүнениң М. Горький аттыг үлегерлиг Улуг театрының «Днистер-күскежиктер» деп фильм-шиизиниң баштайгы көргүзүү. 16.40 — «Ажык ном». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 2-ги серия. 17.45 — Бистиң корреспондентилеривистин чугаалары. 18.15 —ДФТС-тиң документалдыг: «Чүректиң дужаалы-биле», «Бир-ле аяа хүн», «Ада-чуртка хамаарышкан» деп фильмнер программазы. 19.00 — Улуг Октябрьның 65 чылынга уткуштур. «Бистиң допчу памдарывыс». 15-ки фильм— «1931-ги чыл». 20.00—«Тамчыктыг удуңар, чаштар!». «Валя угбайның чугаазы...». 20.15 — Стокгольмнуң хаан черниң операзының ыраажызы И. Гедданың болгаш Төп телевидениениң болгаш Бүгү-эвилел радиозунуң Үлегерлиг улуг хорунуң концерти. 21.15 — «Үе». Информастыг программа. 22.00 — 22.45 — Бут бөмбүүнге ССРЭ чемпиону дээш маргылдаа. «Торпедо» (Москва) —«Арарат». 2-ги кезээ. «Торпедо» стадиондан дамчыдар.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

АГААР

Бөгүн республикага көжүп турар булуттаар, чагбас. Соңгу-барыын чүкче угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 3—8 метр чедер. Агаарның температуразы 12—18 градус чылыыр.

Кызылга оңзагай өскерлиишкин болбас. Хаттың күжү кошкак. Агаар дүне 2—4 градус соор, хүндүс 16—18 градус чылыыр.

КИНО

АПРЕЛЬ 14-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Ондактыг аян-чорук»** (2 сериялыг) 9.30, 12.20, 17.30, 20.20, **«Октаргайның шиңгээдип алыкчылары»** 15.10 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Лесси»** 9.20, 11.10, 13.00, **«Солун чүүлдер делегейинде»** деп киноклуб 15.00, **«Ынакшыыр үе келген»** 17.20, 20.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Өртемчейниң сески хуулгаазыны»** 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактарда.

«Атлантиданың баштыңнары» 15.00, 16.40, 18.30, 20.40 (узаткан) шактарда.

Редакцияның адрези: 667000, Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-23-54, харыысалгалыг секретарьның 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш совет тургузут килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, кедээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-31-75, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Чагыг № 886.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш типографиязы. (Кызыл, садыгның херектериниң талазы-биле эргелелиниң Кравченко кудумчузу, Щетинкин болгаш бажың № 1). ТС—00146